Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ,
...АДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

1921 оной ...ээ гарана. | № 293 (18016). | 1988 оной декабриин 23, пятница | Сэн 3 мүн.

Мүнөөдэр Улаан-Үдэдэ областной партийна 34-дэхи конференци хүдэлмэреэ эхилхэнь.

...ЛГАН ШЭНЭДХЭЛГЫН МАНЛАЙДА

...56 мянга гаран коммунистнуудай түлөөлэг... ...аан-Үдэдэ сугларжа, областной партийна 34-... ...нээгдэхэнь. Энэ ехэ хуралдаан республи... ...организациин һүүлшын гурбан жэлэй тур... ...үдэлмэриин дүнгүүдые согсолжо, саашанхи ...тодорхойлхо, хүтэлбэрилхы органуудые һун... ...ренци республикын партийна организацида тоосоото-һунгалтын кампаниие түгэсхэхэ юм. ...иин, хүдөөгэй таряашадай болон интеллиген... ...лэгшэд арадай ажахын бүхы һалбаринуудһаа ...легадуудаар һунгагдажа, амин шухала удха ...нуудые зүбшэн хэлсэхэ, хубилган шэнэдхэл... ...алаар хараа зорилгонууд тодорхойлогдохо

...бан жэлэй туршада болоһон үйлэ хэрэгүүд ...үргэн ехэ хэмжээ дэлисээрээ урдаһайхи хэ... ...үүдтэй адли. Партиин XXVII съезд, Бүхэсо... ...конференци урагшаа дабшалтадамнай үзэг... ...хүсэ үгэһэн байна. Хүгжэлтын зогсошоһон ...имууд орхигдожо, ниитэ харилсаанууд улам ...ическа шэнжэтэй болоо, олониитэдэ бүхы ...уса ноосэгүйгөөр мэдээсэдэг болоһон ушар ...и үүсхэл дэгжээгээ, хүдэлмэриин газар бү... ...н хэрэгэйнгээ түлөө харюусалгые эли бодо

...жэл соо республика доторнай нилээд һайн ...болоо, хубилган шэнэдхэлгын шэдитэ хүсэн ...охы бэлиг шадабариие улам арьбадхаа. Шэ... ...да ажалаа зохёохы ёһоор эрхилжэ, эрхим ...үйлаһан коллективүүд үсөөн бэшэ, социалис ...шадай түрүү зэргэдэ коммунистнууд гараа. ...мүнөөдэрэй конференциин делегадууд һун... ...эзд мүнөөдэр түйлалтануудаа тооложо һаа... ...аргы замаа тодорхойлхомнай элитэ. Шиид... ...эн бэшэ.

...хэлгын үедэ бэелүүлэгдэхээр түрүүшын ээл... ...н асуудалнууд республикын коммунистнуу... ...да байгаа. Хүн зониие һайн шанартай эдеэ ...хангаха, гэр байра барилгые эрид үргэдхэхэ, ...аашадаа хүгжэлтые тодорхойлдог һалбари... ...жөөхэ, оршон тойронхи байгаалиие аршалан ...лнуудые шиидхэхэ хэрэгтэ тоосоото үе саг ...ластной комитет эмхидхэхы, политическэ ху... ...аа. Эдэ асуудалнуудые саашань даамайгаар ...бүтэмжэтэй ехэ хөөрэлдөөн мүнөөдэр кон... ...болохоор хүлеэгдэнэ.

...эй экономическа районой, Буряадай АССР- ...областиин үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые 2000- ...н үе соо комплексноор хүгжөөхэ удаан бол... ...республикын ажалшадай үмэнэ харюусалга... ...е табяа. Энэ программые бэелүүлгэ Буряад ...далые арьбадхаха, социально-экономическа ...зоной ажабайдалые саашадань һайжаруулха

...болоһон һайн хубилалтануудта коммунист... ...үсэтэ нүлөө эли тодо. Түрүүшүүлэй дүй дүр... ...рааха, тэдэнэй түйлалтануудые бүгэдын ша... ...гээшэ партийна хүдэлмэриин гол шэглэл бай... ...байха зэргэтэй. Эдэ жэлнүүдтэ хүдөө ажа... ...хүтэлбэрилгын, эмхидхэлгын шэнэ ёһо гури... ...р бүлын, арендэ подряд нэбтэрүүлэгдэжэ, ...эрид дээшэлүүлхэ арга олдоо. Ажалша хүн... ...эдэрэл хүмүүжүүлхэ талаар түрүүшын алхам ...мүнөө эдеэ хоол үйлэдбэрилхэ хэрэгые хүн ...ь талаар абаад үзэхэдэ, шиидхэгдэхэ асуу... ...һаар.

...илгада эршэ хүсэн зарим тэды нэмээ, тиигэ... ...материально-техническэ үндэһэ һууриин һула ...2000-дахи он хүрэтэр айл бүхэндэ амяараа ...о зорилгые манай республикада бэелүүлхэнь ...һалбарида эрид хэмжээнүүдые хараалжа бэе...

лүүлхэ тухай конференциин делегадууд хэлсэхэ бээ гэжэ һанагдана.

Үе сагай ошохо, хүн зоной ажабайдалай һайжарха бүри һуудал байдалай эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хангаха гээшэ шухала һалбари боложо байнхай. Мүнөөдэрэй тоосоото-һунгалтын конференци дээрэ энэ һалбариин түлөөлэгшэд ээлжээтэ зорилгонуудаа тодорхойлхо байна.

Арадай ажахын саашадаа хүгжэлтэдэ шиидхэхы нүлөө үзүүлдэг һалбаринуудта ехэ анхарал хандуулагдаха, томо-томо предприятинуудые саг болзортонь һэльбэн шэнэдхэхэ, үргэдхэхэ, үйлэдбэриеэ хараалагдаһан хэмжээндэнь хүргэхэ гээшэ тон шухала, гэхэтэй хамта продукциин шанар дээшэлүүлхэ эрилтэ конференци дээрэ эли тодоор соностохо бээ.

Эдэ бүхы асуудалнууд республикын ажалша коллективүүдтэ боложо үнгэрһэн тоосоото-һунгалтын партийна суглаанууд дээрэ эли тодоор, үндэр эрилтэтэйгээр зүбшэн хэлсэгдээ һэн. Улаан-Үдын локомотив-вагон заһабарилгын, авиационно заводуудай, нарин сэмбын, гадар хубсаһанай трикотаж үйлэдбэрилдэг комбинадуудай, Зэдын вольфрам-молибденэй, Хандагатайн ой модоной комбинадуудай болон бусад олон партийна организацинуудта болоһон суглаанууд дээрэ тохёолдоһон ушар байдалые коммунистнууд шүүмжэлхы гуримаар сэгнэжэ, дутагдал, бэрхэшээлнүүдээ дабажа, хүгжэлтын үргэн харгыда гараха тухай хэлсэһэн юм.

Үнгэрэгшэ үе сагта хэһэнээ шүүмжэлхы гуримаар сэгнэхэ, шэнэ зорилгонуудые бэелүүлхэ, шэнэ онол аргануудые бэдэржэ олохо шэнжэтэйгээр партийна конференцинүүд Улаан-Үдын Советскэ, Зэдын, Загарайн, Ивалгын, Тарбагатайн, Хоринн районуудта үнгэрөө. Парти доторхи демократиие үргэдхэхэ, социально-экономическа хүгжэлтэдэ ушардаг дутагдалнуудые зайсуулха, партийна, совет хүдэлмэридэ ажал хэрэгтээ ёһо тэдыгээр хандадаг ушарнуудые усадхаха, политическэ хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие улам даамай болгохо талаар тоосоото-һунгалтын кампаниин үедэ олон тоото дурадхалнууд оруулагдаа һэн, эдэ асуудалнуудай мүнөөдэрэйшье конференци дээрэ табигдахань зүйтэй.

Хүн зондо үндэр бүтээсэтэйгээр ажаллаха эрхэ байдал олгохо, ажабайдалайнь бүхы эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хангаха талаар худалдаа наймаанай, бэеын элүүрые хамгаалгын, соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй үмэнэ үндэр эрилтэнүүд табигдана.

Хубилган шэнэдхэлгын оршон байдалда хүн зоной эдэбхи үүсхэлэй дэгжэжэ байхада үзэл сурталай, политическэ хүмүүжүүлгын хэрэг онсо удха шанартай болоно. Партиин, совет арадай гаталжа гараһан замай дүй дүршэлһөө урагшаа дабшалтадамнай шухала хэрэгтэй зүйлнүүдые ажал хэрэгтээ шэлэн абажа элсүүлхэ, хүн зониие Эсэгэ орондоо дуратайгаар, интернациональна гүнзэгы мэдэрэлтэйгээр, даалгагдаһан хэрэгэйнгээ түлөө үндэр харюусалгатайгаар хүмүүжүүлхэ талаар үзэл сурталшадай бэелүүлхэ зорилгонууд ехэ. Ургажа ябаа залуу халаанда коммунис ёһо заншалнуудаа дамжуулан үгэхэ тухай конференци дээрэ үргэноор хэлсэгдэхэ байха.

Хубилган шэнэдхэлгын хэрэгые эхилжэ, олониитын урагшаа дабшалтын манлайда ябаха харюусалгата үүргэ даажа абаһан партийна организацинуудай ажал хүдэлмэриин конференци дээрэ бүхы талааран шэнжэлэгдэхэнь лабтай. Парти дотор демократи хүгжөөхэ, ажал дээрэшье, юрэнхы ажабайдалдашье журам шангадхаха эрилтэнүүд хэр бэелүүлэгдэнэб, даалгагдаһан хэрэгтээ ёһо тэдыгээр, халирхайгаар хандадаг ушарнууд зайсуулагдана гү, партиин гэшүүнэй арюун сэбэр шэнжэ шанарай түлөө тэмсэл хэр ябуулагданаб, партиин зэргэдэ эрхим бэрхэ хүбүүд, басагаднай жагсана гү гэһэн асуудалнуудай энэ хуралдаан дээрэ зүбшэгдэхэнь зүбтэй.

Ажабайдалда боложо байһан бүхы үйлэ хэрэгүүдтэ хабаатай һэн тула республикын партийна организаци нютагай Советүүдэй, профсоюзай, комсомолой болон бусад ниитэ эмхинүүдэй ажал ябуулгада ямар нүлөө үзүүлнэб гэһэн асуудал зүбшэхэ зүйлнүүдтэ оролсохо ааб даа.

Областной партийна 34-дэхи тоосоото-һунгалтын конференциин делегадуудта амжалта түгэс хүдэлжэ, урагшаа дабшалтын эли тодо программа баталан абахыень үреэе!

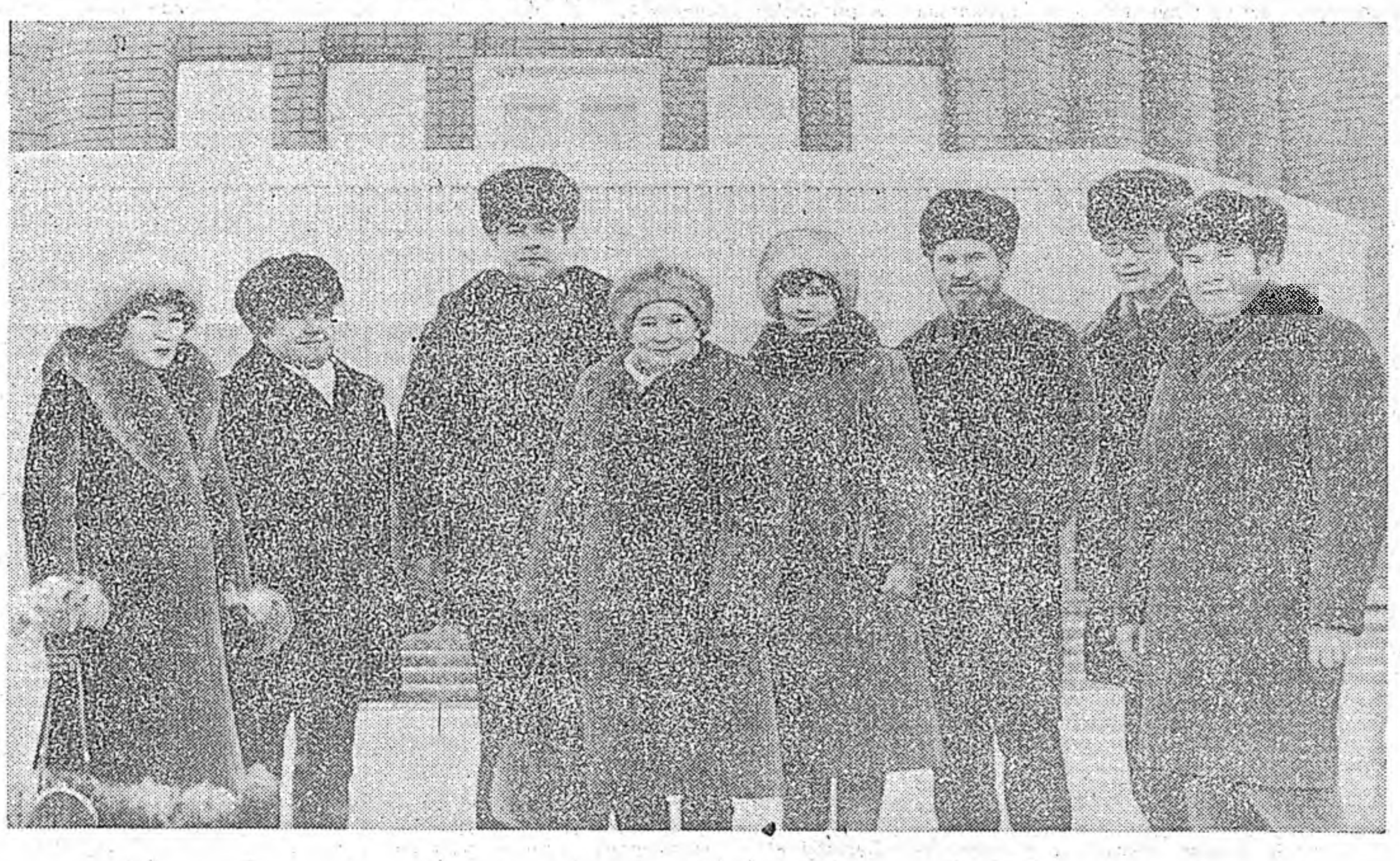

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: областной партийна конференциин делегадууд — Хурамхаанай совхозой хонишон Л. В. Тубанова, (зүүн гарһаа) Хойто-Байгалай РСУ-гай модошо дархан А. И. Зуганов, түмэр харгын Северобайкальскын отделениин начальник В. Д. Кутузов, Хурамхаанай районой Һахалиин совхозой МТФ-гэй бригадир Г. И. Козулина, БАМ-ай 575-дахи СМП-гэй ОРС-ын эдеэ шанагша З. М. Некрасова, «Литвабамстрой» барилгын управлениин начальник П. П. Жукаускас, Хойто-Байгалай райгүйсэдкомой түрүүлэгшэ Н. Б. Бужинаев, «Нижнеангарсктрансстрой» трестые эрхилэгшэ А. П. Романов.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

СОВЕТ КОСМОНАВТИКЫН ШЭНЭ АСАРИ ЕХЭ ТҮЙЛАЛТА

Совет-француз хоёрдохи экспедициин программа сум дүүргэгдээ

ТАСС-ай мэдээсэл

Совет космонавтнууд Владимир Титов, Муса Манаров болон Франциин Республикын эрхэтэн космонавт-шэнжэлэгшэ Жан-Лу Кретьен жолоодогдодог «Мир» комплекс дээрэ шэнжэлгэнүүд ба туршалгануудай программые амжалтатайгаар дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр декабриин 21-дэ Москвагай сагаар 12 час 57 минутада Газартаа бусажа ерэбэ. «Союз ТМ-6» гэжэ онгосын буулгагдадаг аппарат Джезказган хотоһоо зүүн-хойшоо 180 модоной газарта буугаа. Бууһанайнь һүүлээр космонавтнуудай бэенүүд һайн. Александр Волков, Сергей Крикалев, Валерий Поляков замбуулинай дайдада хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлһээр.

Түүхэдэ түрүүлэн совет космонавтнууд Владимир Титов болон Муса Манаров эгээл удаан саг соо — жэлэй туршада замбуулинай замаар ниидэжэ, хүдэлһэн байгаа.

Энэ үе соо «Мир» комплекс дээрэ астрофизическэ, геофизическэ, медицинскэ шэнжэлгэнүүдэй, технологическа ба биотехнологическа туршалгануудай үргэн ехэ программа бэелүүлэгдэбэ.

Газарай байгаалиин нөөсэ баялигуудые, оршон тойронхи байгаалиие шэнжэлхэ хүдэлмэридэ горитой ехэ анхарал хандуулагдаһан байгаа. Хуурай газарай болон дэлхэйн океан далайн шэнжэ шарайе адаглаһан, буулгабаринуудые хэһэн байха юм. Газарай нюруугай 12 мянга гаран зурагууд абтаа.

Ниидэлгын үедэ Галактикын ба Галактикаһаа гадуурхи элдэб астрофизическэ объектнүүдэй, рентгенэй ба ультрафиолетово туяаралгануудай, Газар шадарай замбуулинай дайдын, Газарай атмосферын хойноһоо үргэн ехэ шэнжэлгэнүүд хэгдэһэн байгаа.

Замбуулинай медицинын, тэрэ тоодо врач-шэнжэлэгшын хабаадалгатайгаар мүн лэ ехэ хэмжээнэй туршалганууд хэгдээ. Экипажай элүүр энхын хойноһоо саг үргэлжэ медицинскэ хиналта тогтоолго, һэргылэмжын хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлгэ эгээл удаан саг соо жолоодогдодог ниидэлгэ хэхэ арга олгоһон байха юм.

«Квант» гэжэ астрофизическэ модулиин рентгенэй телескопуудай нэгэнэй хүдэлхэ арга шадабариие һэргээхэ талаар айхабтар орёо хүдэлмэри Владимир Титов болон Муса Манаров газаашаа гаража бэелүүлһэн, наранай батарейн туршалгын секциие тааруулан табиһан байгаа.

Уласхоорондын харилсаанай үндэһөөр олон тоото шэнжэлгэнүүд хэгдэбэ. Болгариин болон Афганистанай космонавтнуудай хабаадалгатайгаар хүдэлмэриин программанууд «Мир» комплекс дээрэ бүримүһэн бэелүүлэгдээ һэн.

1988 оной ноябриин 28-һаа хойшо 23 хоног соо табан совет, нэгэ француз космонавт замбуулинай комплекс дээрэ хамтын шэнжэлгэнүүдые хэбэ. Хүдэлмэриингөө ехэнхи хубиие уласхоорондын экипаж медицинскэ туршалгануудта зорюулаа. Шэнэ онол аргануудые, нарижуулан һайжаруулагдаһан аппаратура хэрэглэжэ, тэдэнэр кардиологическа, психофизиологическа, радиобиологическа шэнжэлгэнүүдые хэһэн, хүнэй бэедэ ямар хубилалтанууд болодогые шалгаһан байгаа.

Замбуулинай дайда руу газаашаа гараха үедөө экипажай командир Александр Волков, француз космонавт Жан-Лу Кретьен томо ехэ хэмжээнэй түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдые хабсаргажа, задаруулһан, эрдэмтехникын туршалгануудые хэһэн байгаа.

Ниидэлгын үедэ абтаһан үрэ дүнгүүд эрдэм ухаанай талаар ехэ үнэтэй сэнтэй байна. Эдэ бүгэдэ эрдэм ухаанай, манай ороной эрдэм ухаанай болон арадай ажахын элдэб һалбаринуудта үргэнөөр хэрэглэгдэжэ, хүгжэлтэ дэбжэлтын хэрэгтэ, дэлхэй дээрэхи бүхы хүнүүдэй аша туһада алба хэхэ юм.

...А СЭСЭГҮҮД ТАБИГДАБА

...ядай област... ...ийна конфе... ...дууд Улаан-... ...ведүүдэй тал... ...жа, В. И. Ле... ...дэргэдэ баг...лаа сэсэгүүдые, гирляндануудые табиба.

Энэ ёһололдо КПСС-эй ЦК-гай харюусалгата хүдэлмэрилэгшэ В. И. Кудрявцев, партиин обкомой бюрогой гэшүүд: КПСС-эй областной комитедэй нэгэдэхи секретарь А. М. Беляков, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. К. Шомоев, республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ С. Н. Булдаев, партийна, совет харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд хабаададалсаа.

ШЭНЭ ТАСС ҺОНИН

...АДАЙ ЭРДЭМ ҺУРАЛСАЛАЙ ...МЭРИЛЭГШЭДЭЙ БУХЭСОЮЗНА СЪЕЗД

...эм һуралсалай ...дэй бүхэсоюз... ...системын бүхы ...билган шэнэд... ...үүдые зүбшэн ...эрдэм мэдэ... ...хэ эрилтэнүү... ...а зорилгонууд ...соо дэлгэрэнгы ...олоно, ургажа ...тэниие һурган ...ндэһөөрнь һай... ...замуудые то...

...техническэ мэр... ...училищиин ...уралсалай мас... ...родков декаб... ...шын заседани ...гэ хэлэбэ. Тэрэ ...заягаа тех... ...жэлэй һургуу... ...Техническэ ...училищинуудай ...министер... ...бан зургаануу... ...дприятинуудай ...тухай СССР-... ...удэй Соведэй ...нзэгыгөөр бо... ...техническэ ...һургуулинуудай ...раада абаагүй ...лэбэ. ...удай ажахын ...олготой даша... ...аагаа зобожо ...лэгшэ мэдүүл... ...юумэн халаанай ...тооe хороо... ...һурагшад эндэ ...үршэл олодог, ...абадаг бай... ...дүүргэгшэдые ажалда түбхинүүлэн оруулха хэрэгтэ нэрэ хүндэ ехэтэй мэргэжэлнүүдые шэлэхэ асуудалда илангаяа ехэ анхарал хандуулагдаба.

Башкирай АССР-эй Белорецк хотын 14-дэхи дунда һургуулиин багша Р. Г. Хазанкин үгэ хэлэхэдээ, һурагшадай зохёохы бэлиг шадабариие хүгжөөлгын, багшанарые бэлдэлгын хоорондоо холбоотой, тон шухала асуудалнуудта дэлгэрэнгыгээр тогтобо.

Нэгэдэлэй гэшүүн, Москвагай дунда һургуулиин багша Н. Т. Адамская багшанар-шэнжэлэгшэдэй совет нэгэдэлэй хүдэлмэри тухай хэлэбэ.

Багшанарай, дээдэ һургуулинуудай багшанарай, социологуудай, психологуудай, искусствын ажал ябуулагшадай бүридэлдэнь ородог энэ нэгэдэл багшанарай дунда бүтэмжэтэй һайн хөөрэлдөө хэхэ, харилсаа холбоо тогтоохо, зохёохы үгэ буляалдаата хөөрэлдөөе хүгжөөхэ, багшалалгын эрдэм ухаанда хуушарһан юумэндэ, али бүхы дутуу дунданuудта эсэргүүгээр тэмсэхэ уялгатай гэжэ тэрэ хэлээ.

Челябинска областиин Копейск хотын дунда һургуулиин директор А. С. Бароненко «Учительска газетые» эрид шүүмжэлбэ. Харилсаа холбооe; һургуулинуудай директорнүүдые һунгаха тухай асуудалые; мүн бусад зорилгонуудые багшанарай зүбшэн хэлсэлгын үедэ таарамжагүй хараа шэглэл баримталдаг байһанайнь түлөө тэрэ тус газетые шангаар шүүмжэлээ. Нэн түрүүн багшанарые үзэл сурталай ба мэргэжэлэй талаар хүмүүжүүлгэдэ анхаралаа хандуулха шухала.

«Һургуули» гэжэ саг зуурын эрдэмэй-зохёон байгуулхы коллективэй хүтэлбэрилэгшэ, СССР-эй АПН-эй Юрэнхы педагогикын институдай лабораториие даагша Э. Д. Днепров, НРБ-гэй Дээдэ һуралсалай соведэй түрүүлэгшэ, министр И. Димитров, Эстониин ССР-эй Тарту хотын университедэй доцент П. У. Крейтсберг, Москвагай Гүрэнэй университедэй хэлэ, бэшэгэй кафедрые даагша Ю. В. Рождественский, эрдэмэй-үйлэдбэриин туршалгын педагогическа нэгэдэлэй Генеральна директор Ш. А. Амонашвили, СССР-эй лётчик-космонавт А. А. Серебров, Москвагай гүрэнэй академическэ хүүгэдэй хүгжэмтэ театрай директор, ахамад режиссер Н. И. Сац гэгшэд элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаба.

Декабриин 21-дэ съездын делегадууд 15 секцидэ һуралсал, хүмүүжүүлгын үргэн олон асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгээ үргэлжэлүүлһэн байгаа. Секцинүүдэй заседанинууд Москвагай эрхим түрүү дээдэ һургуулинуудта, эрдэмэй эмхи зургаануудта үнгэргэгдөө.

Съезд хүдэлмэреэ декабриин 22-то үргэлжэлүүлбэ.

(ТАСС).

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ
УКАЗ

СССР-эй летчик-космонавт нүхэр В. Г. Титовто Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэ олгохо тухай

Замбуулинай эрдэм-шэнжэлэлгын «Мир» комплекс дээрэ эгээл удаан сагай туршада замбуулинай дайда соогуур амжалтатайгаар ниидэһэнэйнь, тиихэдээ эрэлхэг зориг, баатаршалга гаргаһанайнь түлөө СССР-эй летчик-космонавт нүхэр Титов Владимир Георгиевичто Ленинэй орден ба «Алтан Одон» гэжэ медаль барюулалгатайгаар Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэ олгохо.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. ГОРБАЧЕВ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1988 оной декабриин 21.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ
УКАЗ

Нүхэр М. Х. Манаровта «СССР-эй летчик-космонавт» гэһэн нэрэ зэргэ олгохо тухай

Замбуулинай эрдэм-шэнжэлэлгын «Мир» комплекс дээрэ замбуулинай дайда соогуур ниидэһэнэйнь түлөө нүхэр Манаров Муса Хирамановичта «СССР-эй летчик-космонавт» гэһэн нэрэ зэргэ олгохо.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. ГОРБАЧЕВ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1988 оной декабриин 21.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ
УКАЗ

Летчик-космонавт нүхэр М. Х. Макаровта Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэ олгохо тухай

Замбуулинай эрдэм-шэнжэлэлгын «Мир» комплекс дээрэ эгээл удаан сагай туршада замбуулинай дайда соогуур амжалтатайгаар ниидэһэнэйнь, тиихэдээ эрэлхэг зориг, баатаршалга гаргаһанайнь түлөө летчик-космонавт нүхэр Манаров Муса Хирамановичта Ленинэй орден ба «Алтан Одон» гэжэ медаль барюулалтайгаар Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэ олгохо.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. ГОРБАЧЕВ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1988 оной декабриин 21.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ
УКАЗ

Франциин Республикын эрхэтэн космонавт-шэнжэлэгшэ Жан-Лу Кретьениие Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнаха тухай

Замбуулинай эрдэм-шэнжэлэлгын «Мир» комплекс дээрэ замбуулинай дайда соогуур амжалтатайгаар ниидэһэнэйнь, тиихэдээ эрэлхэг зориг, баатаршалга гаргаһанайнь түлөө Франциин Республикын эрхэтэн космонавт-шэнжэлэгшэ Жан-Лу Кретьениие Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. ГОРБАЧЕВ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1988 оной декабриин 21.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ
УКАЗ

Франциин Республикын эрхэтэн космонавт-шэнжэлэгшэ Мишель Тониние Арадуудай Хани барисаанай орденоор шагнаха тухай

Замбуулинай эрдэм-шэнжэлэлгын «Мир» комплекс дээрэ совет-француз экипажай замбуулинай дайда соогуур ниидэлгэ хангаха хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадаһанайнь түлөө Франциин Республикын эрхэтэн космонавт-шэнжэлэгшэ Мишель Тониние Арадуудай Хани барисаанай орденоор шагнаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. ГОРБАЧЕВ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1988 оной декабриин 21.

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

Мүнөөдэр Улаан-Үдэдэ областной партийна конференци хүдэлмэреэ эхилхэнь. Партиин обкомой, шалгалтын комиссиин тоосоото элидхэлнүүдые делегадууд зүбшэн хэлсэхэ, партиин областной комитедэй шэнэ бүридэлые һунгаха. Газетын энэ номер областной партийна конференцидэ зорюулагдана.

Улаан-Үдын авиационно заводой директор, областной партийна конференциин делегат Ю. Кравцов «Ухаан бодолтойгоор ажаллаха» гэһэн гаршагтай статья энэ номерто толилуулба. Эрилтэнүүдээ һайнаар хангадаг болохоор ажалладаг болоогүй һаамнай, парткомой, райкомой, обкомой ажал хүдэлмэридэ һайн сэгнэлтэ үгтэхэ ёһогүй. Тиимэһээ энэ талаар оролдолго гаргаха, политическэ удха шанартайгаар хүдэлхэ — Ю. Кравцовой статьягай гол удха иимэ.

«БАМ, БАМ-ай барилгашад, этигэл найдал» — Социалис Ажалай Герой, «Нижнеангарсктрансстрой» трестын 608-дахи СМП-гэй бригадир В. Аксеновой, КПСС-эй Северобайкальскын горкомой секретарь В. Нихлановай статья иимэ гаршагтай, иимэ темэтэй.

«Коммунист ба хубилган шэнэдхэлгэ» гэһэн темээр хөөрэлдөөн. Коллективтэтнай хубилган шэнэдхэлгэ ямараар ябанаб? Партийна организациин ажабайдалда, ажал хүдэлмэридэ ямар хубилалтанууд болоноб? Зүүн Сибириин түмэр замай Улаан-Үдын отделениин дохёогой болон хэлхээ холбооной дистанциин партбюрогой секретарь В. Давыдов, Прибайкалиин районой «Зырянский» совхозой Ангарай һүнэй фермын һаалишан Л. Корнакова, хүн зониие ажаһуудалай талаар хангалгын Баргажанай районно үйлэдбэриин управлениин жолоошон В. Леус гэгшэд дээрэ дурсагдаһан асуудалнуудта харюусана.

«Спецстроймеханизация» трестын 2-дохи СМУ-гай 2-дохи участогай мастер партийна бэшэ Н. Мищенко «Үлүү звено хэрэгтэй гү?» — гэһэн арсалдаата асуудал табина.

Прибайкалиин районой Кика һууринда ажаһуугша Г. Агильдин Байгал далайе, тэрэнэй оршон тойронхиие аршалан хамгаалха тухай бэшээ.

ХУБИЛГАН ШЭНЭДХЭЛГЫЕ УЛАМ ГҮНЗЭГЫРҮҮЛХ

БОДОТО ХЭРЭГҮҮДЭЙ САГ

Мүнөөдэрэй партийна конференци хэдэн партиин обкомой хүтэлбэри доро манай областной партийна организацинууд хубилган шэнэдхэлгые бодотоор бэелүүлхэ талаар хэhэн хүдэлмэри тухай тоосоон болохо гэжэ. Бүхэсоюзна XIX партийна конференциин удха шанар тухай бодожо үзэхэ, абтаhан шиидхэбэринүүдыень сэгнэхэ саг мэндэ байгаа. Мүнөө тэдэниие бодото хэрэг дээрэнь бэелүүлхэ харюусалгатай үе эхилэнхэй.

Тоосоото үе ехэ шанга, орёошье hэн. Партийна организацинуудай олон жэл соо тогтоошоhон гурим, тэдэнэй хүдэлмэриин онол аргануудые, дутуу дунданүүдые хубилгаха гээшэ бэлэн хэрэг бэшэ байшоо. Манай заводой партийна организаци абажа харахада, гол анхаралаа социально-экономическэ хүгжэлтын гол шухала асуудалнуудта хандуулhан байна. Тиихэдэ манай бүхы эдэ асуудалнуудые политическэ талаhаа хүтэлбэрилхые оролдоо.

Манай заводой мүнөөдэрэй эгээл шухала асуудалнууд гэхэдэ, социальна хүгжэлтын, үйлэдбэриин техническэ талаар эзэлэгжүүлгын, арадай үргэн хэрэглэлэй эд бараа гаргалгын асуудалнууд болоно. Энэ талаар партком, партийна эхин организацинууд ехэ юумэ хэхэ гэжэ хэлэхэ байнаб. Тоосоото үе соо заводые шэнэлэн hэльбэхэ, техническэ талаарнь эзэлэгжүүлхэ хэрэгтэ 17 миллион түхэриг гаргашалагдаа. Тиихэдэ 17 мянган дүрбэлжэн метр гэр байра ашаглалгада үгтэжэ, 462 бүлэ hуудал байдалаа hайжаруулаа. Булад хайлуулгын цехтэ шэнэ столово баригдаа. Мүн заводой хорёо соо эдеэ хоолой магазин болон бусадшье олон барилга хэгдээ.

Эдэ бүхы асуудалнуудые партком саг үргэлжэдөө анхарал доро байлгаа. «Эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхалга инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй үүргэ дээшэлүүлхэ тухай» асуудалаар партийна-ажахын эдэбхитэдэй суглаан үнгэргэгдэhэн. hүүлэй хоёр жэл үнгэрhэн сагай соо үйлэдбэридэ гурба мянга гаран элдэб шэнэ юумэн нэбтэрүүлэгдэжэ, 3 миллион түхэриг ашаг олоо үгөө.

Заводой олон цехүүд, таhагууд тогтууритай hайнаар хүдэлдэг болоо. Гэхэтэй хамта завод хэлсээнэй ёhоор продукци үгэхэ даабариа дүүргэнэгүй. Энэмнай мүнөө эгээл шухала дүн болонхой гэжэ мэдэнэбди. Энэ талаар партком хэмжээнүүдые абажа, гээгдэлдэ орохон цех, участогуудые толгойлдог коммунистнуудай тоосоо шагнаhан, хэмжээнүүдые дары абахыень уялгалhан байна. Эндэ гол түлэб хуушан түхеэрэлгэнүүдтэй байhанаа, хүнүүдэй дутаалдадагые урдаа баридаг байгаа. Үнэн дээрээ гол шалтагааниинь коллектив бүхэн дотор байhан юм. hарын hүүл багаар амарха сүлөөгүй, hүни үдэргүй хүдэлдэг зандаабди. Продукциин 50 процент hарын hүүлшын долоон хоног соо гаргагдадаг. Иимэ ябадалтай тэмсэхэ, тэрэниие усадхаха хэмжээнүүд абтажа байна.

Эдэ бүгэдэ заводой партконференци дээрэ, партийна эхин организацинуудта болоhон тоосоото hунгалтын суглаанууд дээрэ шангаар, шүүмжэлхы ёhоор хэлсэгдэhэн байха юм. Партийна эхин организацинуудта болоhон тоосоото суглаанууд муу бэшээр үнгэргэгдөө гэжэ хэлэхэ шухала. Тэдэ олон дутуу дунданүүдые элирүүлжэ, партийна хүдэлмэридэ үнэн зүб, сэхэ сэгнэлтэ үгэhэн байна. Гадна секретарьнарай, партбюрогой гэшүүдэй хүдэлмэри нарин нягтаар зүбшэгдэжэ, шүүмжэлэгдээ, шэнжэлэгдээ.

Үгэ хэлэhэн олон коммунистнууд хубилган шэнэдхэлгын үшөөл удаанаар бэелүүлэгдэжэ байhые тэмдэглээ. Зарим партийна организацинуудай секретарьнар, hунгагдамал партийна эдэбхитэд мүнөөдэрэй эрилтын ёhоор хүдэлмэриеэ хубилгаагүй, хуушан зангаараа ажалладаг байгаа гэжэ шүүмжэлэгдээ. Коммунистнуудай диилэнхи олон эдэбхи үүсхэлгүй, «дээрэhээ» заабари хүлеэгээд hуудаг зандаа. Энээниие буруушаажа, коммунистнууд, хүн бүхэн өөрөө эдэбхи гаргажа, бүхы юумэ яажа hайжаруулхые, эрхим шанартайгаар дүүргэхые оролдохо ёhотой гэжэ тэмдэглэhэн байна.

hүүлэй 2—3 жэл соо партида хүнүүд үсөөнөөр абтана. Энэ юунhээ болоноб гэхэдэ, хүнүүд коммунистын мүнөө үеын уялга, харюусалга гүйсэдөөр ойлгожо, бэеэ хаража, эдэ эрилтэнүүдтэ хэр хүрэхэ байhан тухайгаа бодожо үзэхэ ёhотой болоо. Гадна партида абтаха хүнүүдтэ ехэ эрилтэнүүд табигдадаг, тэдэниие наринаар шэлэдэг болоо гээшэ ааб даа. Бидэ кандидатска стаж гаража байhан хүнүүдые хүмүүжүүлхэ, тэдэниие партийна организациин хүдэлмэридэ хабаадуулха талаар эдэбхитэй хүдэлмэри ябуулнабди. Тэдээндэ тусхай даабари үгтэжэ, тэрэнээ хэр дүүргэhэниинь шалгагдана.

Гэхэтэй хамта зарим партийна организацинууд энэ шухала асуудалда хайша хэрэггүй хандажа, коммунистнууд үндэр нэрэ зэргэдэ хүрэхэеэ шармайхагүйдэ партида абаhан байна. Хоёр жэл соо партида тэдэнэй үндэhэн 10 кандидат партида абтагүй. Эндэ партида орохо хүнүүдтэ зүүршэлгэ үгэhэн хүнүүдэй харюусалгые дээшэлүүлхэ хэрэгтэй гэжэ hанагдана. Зарим партийна организацинууд жэшээлхэдэ, эзэд хайлуулгын, вагоноколесно, модельнэ болон бусадшье цехүүд партида абахаар бэрхэ, эдэбхитэйшье хүнүүдтэй байгаад, тэдэнэй дунда ойлгуулгын, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ёhоор ябуулагүй.

Урдань партком олонхи ушарта үйлэдбэриин асуудалнуудые шиидхэдэг байгаа. Мүнөө энээнhээ холодоо, тэдэниие политическэ онол аргануудые шиидхэхэ оролдого болообди. Энэмнай гэхэдэ, нэн түрүүн хүнүүдэй хүдэлхэ арга болоно. Хүн бүхэнтэй хөөрэлдэжэ, тэдэнэй hанал бодол мэдэжэ абаха гээшэ ехэ аша туhатай юумэн байна. Урдань энээндэ багаар анхардаг байhанмай ехэ алдуу болоhон байна. Иимэ хөөрэлдөөнүүдэй hүүлээр хэды олон орбо асуудалнууд хүнгэнөөр шиидхэгдээшэб! Хэды олон дурадхалнууд ороноб? Энэ хэдэ хүнүүдэй, коммунистнуудай эдэбхи харуулна бэшэ гү?

Кадрнуудтай хүдэлхэ аргануудай нэгэн гэхэдэ, тэдэнэй тоосоон болоно. Энэ хүтэлбэрилхы кадрнуудые хүмүүжүүлхэдэ, харюусалгыень дээшэлүүлдэг байна. Энээниие бидэ үргэнөөр хэрэглэдэг болонхойбди. hүүлэй үедэ заводой начальнигай орлогшод Л. Г. Гөргэль, И. Д. Гребенкин, подразделениинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд А. В. Хроменко, С. Г. Люкшин, В. В. Нинкников болон бусад парткомдо тоосоо. Энэ хүтэлбэрилэгшэдэй hайн талынь тэмдэглэхэhээ гадна дутуу дундануудыень зааhан, тэдэниие усадхаха элирхэйлэлгэнүүд табигдаhан байна.

Үнгэрhэн жэлhээ эхилжэ хүтэлбэрилхы тушаалта хүнүүдые хэдэн хүн сооhоо шүүлэжэ hунгаха зааншалтай болообди. Тэдэниие коллективай өөhэдөө дурадхадаг юм. Урдань энэ асуудал заводой захиргаан, партком, профком шиидхэдэг hааб даа. Харин мүнөө энэ гурим хойшолоно. Энэ үе соо энэ гуримаар 7 цехүүдэй начальнигууд hунгагдаа. Тэдэнэй хоёрынь партийнабэшэ хүнүүд.

Гэбэшье хүтэлбэрилхы кадрнуудтай ябуулагдаха хүдэлмэридэ олон дутагдалнууд бии. Хүтэлбэрилхы кадрнуудай зүгhөө партийна ажабайдалай ёhо гурим эбдэхэ ушарнууд бии. Тоосоото үе соо КПСС-эй 55 гэшүүн партийна харюусалгада хабаадуулагдаа.

Саашань хэлэхэдэ ажалша коллективүүдтэ ажалай түрүү онол аргануудые нэбтэрүүлхэ асуудал партийна организацинууд мүн лэ шиидхэхэ ёhотой. Ажахы эрхилэлгын шэнэ гурим нэбтэрүүлхэ, эдэбхи үүсхэл гаргаха, тэрэниие түргэдхэхэ ёhотой. Эндэ хүнүүдые шэнээр бодомжолжо hургаха шухала. Мүнөө «Нойрhоо үшөө hэрээгүй», хуушанайнгаа янзаар аали намдуухан, хүнэй хэлэhэн соо ябаашад олон. Энэ нюуса бэшэ. Иигэжэ ябаа hаа, ши үглөөдэр коллектив соогоо хэрэггүй болохош гэжэ сэхэ рууhь хэлэхэ, тэрээндэ ойлгуулха хэрэгтэй.

Манай заводто социалис ажахы эрхилэлгын 135 hургуули, үйлэдбэриин-экономическа 15 семинар эмхидхэжэ, хүдэлмэришэдые, хүтэлбэрилэгшэдые шэнэ онол аргануудта hургана. Ажахы эрхилэлгын шэнэ гуримда орожо байhан мүнөө үедэ энэ hуралсалай ашаг үрэ дээшэлүүлхэ гээшэ парткомой, партийна эхин организацинуудай нангин уялга гэжэ тоолоноб.

Областной партийна конференциин болохоёо байхада, нэгэ иимэ ажаглалта хэхээр байна. Мүнөө үедэ хүтэлбэрилэгшын үүргэ дээшэлжэ, тэрэнэй эрдэм мэдэсэдэ, хүнүүдые эмхидхэхэ, хүмүүжүүлхэ шадабарида ехэ эрилтэнүүд табигдана. Иимэ байдалда партиин областной комитет, нэн түрүүн горком, райкомууд кадрнуудые hургаха хүдэлмэри тон hулаар ябуулна. Хоёрдохёор, партийна комитедүүдэй хүдэлмэриин ашаг үрэ социально-экономическа хүгжэлтын эсэсэй дүнгүүдээр гол түлэб сэгнэгдэхэ байна. Тиимэhээ эдэ асуудалнуудаар хэгдэжэ байhан юумэн тухай саг үргэлжэ ажалшадта мэдээсэжэ байха гээшэ шухала.

Манай заводой коммунистнууд энэ үндэр нэрэ зэргэеэ дээрэ үргэн ябажа, хубилган шэнэдхэлгын түлөө ёhотойл тэмсэлшэд болохо байhанаа мэдүүлнэ. Энэ хадаа Бүхэсоюзна XIX партийна конференциин гол шухала захяа ха юм.

А. ПИЯДИН,
Улаан-Үдын Ленинэй орденто локомотив-вагон заhабарилгын заводой парткомой секретарь.

А. П. РОМАНОВ

«Н и ж неангарсктрансстрой» трестые эрхилэгшэ:

— Хубилган шэнэдхэлгэ тон удаанаар бэелүүлэгдэжэ гэжэ hананаб. Хуушанайнгаа зан орхёогүй, «дээрэhээ» заабари үгэхыень хүлеэгээд hууна хадбди. Харюусалга өөр дээрээ даажа абаад, шэнэ юумэ хэхэ хүн үсөөн. Жэшээнь, манай нэгэ районто милициин гурбан таhаг, арадай гэгээрэлэй гурбан «таhаг районно болон городской хоёр гүйсэдхэм бии. Энээнэй хубилган шэнэдхэлгын дүрбэдэхи жэлдэ ябажа байхадань ушарна. Эдэ асуудалнуудые шиидхэхэдэ ехэ болохо гэжэ байнаб.

Манай трестын хүдэлмэри эдэ жэлнүүд соо зарим тэды хубилалгадажа байна. Мүнөө бидэ ажахын тоосооной түрүүшын шатада гаранхайбди. Нийгэд саашадаа удаадахи шатада болохо арендэ подрядта орохоё бэлдэжэ байнабди. Энэ арга орок соомнай барилгын олон эмхинүүд хүдэлнэ. Тэдэнэй дүй дуршэл халан абажа байнабди. hаяхан Кичера тосхондо байрлаhан барилга-хабсаралгын 608-дахи поездын хүтэлбэрилэгшэд, хүдэлмэришэд «Тындатрансстрой» трестын барилга-хабсаралгын 698 поездын дүй дуршэлтэй ехэ hайнаар танилсаха ерээд, арендэ арга январиин 1-нээ нэбтэрүүлхэ гэжэ шиидэбэ. Энэ хадаа түрүүшын туршалга болоно. Юрэдөө, мүнөө үедэ эдэбхи үүсхэл, айнгүй шэнэ юумэ олохо, нэбтэрүүлхэ, туршаха гээшэ тон шухала болоно.

ДЕЛЕГАДУУД ХӨӨРЭНЭ

М. К. ЖАМБАЛОВА

Хорин районой Тээгдын дунда hургуулиин директор, РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй отличник:

— hургуулидамнай 520 гаран hурагшадые 52 багша hургажа хүмүүжүүлнэ. hүүлэй гурбан жэл соо шэнэ юумэнэй ябаа болоно. Нэгэдэхеэр, зургаан наhатай үхибүүдые hургажа эхилээбди. Тэдэниие дүрбэн түхеэрэлгэ hургаха бүхы эрхэ байдал олгодоhхой. Литератрын хэлэ, бэшэгэй багшанар Д. Ц. Пирнгалаева, С. С. Хандархаева бурлад үхибүүдтэ түрэл хэлыень заана. Үхибүүдэ гэртээ бурлад дууhаа, мүн лэ үнгэргэжэ абаха талаар хэлэн заана. Үхибүүдэ эхин классуудhаа табан удэрэй туршада hурахаа, субботодо классhаа гадуур хүдэлмэри хэдэг болоо.

Гэбэшье hургуулиимнай материально-техническэ үндэhэн hуури багаар бэхижүүлэгдэнэ. Хорин районОНО-гой мүнгэ, элдэб хэрэгсэлнүүдые үгэдэшэе hаань, тэрэнь бага. Түрэл ажахынай экономическа шэнэ гуримда ороод байхадаа, бидэнэй тоосоодо болбо. Тиимэhээ hургуулида базова ажахын туhа хүргэлгын тусхай счёт банкда нээдэг hаань, hайн бэлээ. Энэ дурадхалтайгаар областной партийна конференцидэ ханданаб.

С. В. РАДНАЕВ

Буряадай гүрэнэй опера болон балетэй театрай дуушан, парторганизациин секретарь, РСФСР-эй арадай артист:

— Театрайнгаа 50 жэлэй ойтой дашарамдуулан, Москвада хотодо үнгэргэгдэхэ гастрольдоо ехэ бэлдэхэ эхилэнхэйбди. «Энхэ-Булад баатар», «Аида», «Шэдитэ нюуса», «Игорь тайжа» гэхэ мэтын мэдээжэ зүжэгүүдые абаашаха гээд хараалнабди. Тиихэдээ москвагайхидта театрайнгаа бүхы бэрхэ дуушадые харуулха гол зорилго табинабди. Энэ талаар зохёохы ажал бурьялан гэжэ тэмдэглэхэмээр.

Театрнай байгша ондо 1-дэхи категориин театрай статус абаа. Тэрэнэй мүнөө дээрэ дахиншье батадхаха шадахагүй хабди. Эндэ эмхидхэлэй горитой хүдэлмэри ябуулхын хажуугаар театрайнгаа материально-техническэ үндэhэ hуури бүри бэхижүүлхэ хэрэгтэй байна. Театрай байшангые hэльбэн шэнэлхэ шухала. Сценэмнай бага болоо. Артистнуудтамнай гримуборнонууд үсөөдэнэ, дутадана.

Гол дутагдалнай гэбэл, кадрнууд тухай асуудал болоно. Иланга техническэ хүдэлмэрилэгшэд үсөөн. Тэдэнэй салин хүлhэнэй бага hэн тула хүнүүд удаан тогтонижожо ажалланагүй. Гадна гэр байра гээшэ баhал амин хурса асуудал мүн.

Е. Х. ПИНТАЕВА

Хэжэнгын районой Загаhатын совхозой хонишон, КПСС-эй райкомой бюрогой гэшүүн:

— Арбан хоёрдохи табан жэлэй гурбан жэлынь дууhахаяа байна. Областной партийна организацимнай конференци үнгэрhэн тоосоото үедэ ябуулhан хүдэлмэриингөө дүнгые согсолхонь, саашадаа бэелүүлхэ зорилгонуудаа тодорхойлхонь гээшэ. Гурбан жэлэй туршада хэгдэhэн, бүтээгдэhэн юумэн ехэ.

Манай районой, нютагаймнай хүн зоной, ажалша коллективүүдэй ажабайдалда, ажал хэрэгтэ hайн шэнжэ шанартай хубилалтануудай үзэгдэжэ байhые бидэ өөhэдөө бодотоор харана, үзэнэбди.

Хорин жэлэй туршада ажахыдаа механизатораар хүдэлhэн минии нүхэр Михаил Махасович Шалуев, 17 жэлдэ совхозойнгоо бухгалтер байhан, би өөрөө арбан жэлэй саада тээ хонишон болоо hэмди. Эдэ жэлнүүдтэ ходо эхэ хонидые харууhалаабди. Нютагайнгаа аха нүхэдэй, бэрхэ малшадай аша туhаар, hургаал заабаряар яhала урагшатай ябагдана. Гэр бүлын подрядай гуримда оронхойбди. Хамаг ажалаа имагтал өөhэдынгөө хүсөөр хэнэ гээшэбди.

Гадна манай харууhалжа байдаг хонид hайн үүлтэрэй (элита) мал юм. ВАСХНИЛ-ай Буряадай филиалай эрдэм-

тэд манайда байр...
ционно аша үрэтэ...
ябуулдаг юм. Л...
хүдэлмэрилэгшэ Ю...
евта эрдэмэй кан...
нэрэ зэргэ олгогдо...
Манай бригады...
1987 онуудай ажа...
яhала hайн hэн. Э...
дэ доошоо орооғ...
хонин бүхэнhөө...
абтаа, хонин бүр...
лограмм ноохон...
эхэhээнь илгахада...
ган бүриин шэгнү...
грамм татаа.
Зүгөөр хонишодо...
зойшье байдалда...
данууд, шиидхэго...
далнууд олон даа.
хай август hара...
районой хонишод...
дээрэ, мүн район...
конференци дээрэ...
дээ тэмдэглээ hэм.

Улаан-Үдын трикотаж гадар хубсаhанай фабрикын хүүгэдэй хубсаhа нэхэдэг цехэй КПСС-эй гэшүүн Римма Глебовна Вологдикагай хүтэлбэрилдэг бригада хараалагдаhан даабарияа заатагүй дүүргэдэг. Тус бригадада 30 хүн хүдэлдэг юм. Тэдэнэр булта эдэбхитэй, ажалша бэрхэ хүнүүд.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ (зүүн гарhаа): нэхэгшэд Сэсэг Бутуханова, областной партийна конференциин делегат, бригадир Римма Вологдина (дундань), Людмила Воробьева.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ТОО, БАРИМТАНУУД

Байгша оной январиин 1-нэй байдалаар областной партийна организацида бүхыдөө 56.717 КПСС-эй гэшүүн болон партиин гэшүүндэ кандидат тоологдоно. Тэдэнэй 18.386-ниинь эхэнэрнүүд. Урдахи тоосоото үеынхитэй сасуулхада, областной партийна организациин бүридэл 2358 коммунистаар олошороо.

• • •

Мүнөө республика соомнай бүхыдөө партийна 1534 эхин, 1006 цеховэ организаци 1909 партийна бүлэг бии. Тиихэдэ партиин райкомой эрхэтэй 2 партком, түмэр харгын узловой 6 партком байгуулагданхай.

• • •

Бүхы коммунистнуудай диилэнхи олониинь үйлэдбэриин гол hалбаринууд дээрэ ажаллана. Промышленность, хэлхээ холбоон, транспорт болон барилга дээрэ бүхыдөө 20.606 коммунист хүдэлнэ. Тиихэдэ хүдөө ажахыда 11.156 коммунист тоологдоно.

• • •

Тоосоото үе соо партиин гэшүүндэ бүхыдөө 5730 хүн абтаа. Тэдэнэй 3139-ниинь хүдэлмэришэн, 404-ниинь колхозник, 2172-ынь алба хаагша. Партида абтагшадай 2.175-ниинь эхэнэрнүүд.

• • •

Республика соомнай политическэ болон экономическа hуралсалай 2504 hургуули болон семинар эмхидхэгдэнхэй. Тэдээндэ бүхыдөө 62026 хүн ябана. Тэдэнэй 32.081-ниинь КПСС-эй гэшүүн. Марксизм-ленинизмын университедтэ 1510 хүн hурана.

МАНАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨН

НҮЛӨӨМНА... ҮРГЭН БОЛ...

Областной партконференциин делегат, Түнхэнэй «Маяк» колхозой парткомой секретарь Д. И. ТЫ... манай корреспондент Ж. ЮБУХАЕВ hаяхан уулза... асуудалнуудтань харюусахыень гуйhан байна. Тэд... рэлдоон доро толилогдоно.

— Хубилган шэнэдхэлгын эхилhэнhээ хойшо коммунистын дүүргэдэг үүргэ нилээд үргэдэжэ байна гэжэ ажагланабди...

—Нээрээшье, тиимэ ха. Тиигэжэ үргэн болоогүйдэнь баhал аргагүйл хаш даа. Мүнөө орон доторнай демократи үргэдхэгдэжэ, юумэ нюунгүйгөөр мэдээсэжэ байлга хүгжөөгдэжэ, зоной эдэбхишье дээшэлнэ ха юм. Партиин ябуулжа байhан политика тухай хүн зондо үргэнөөр ойлгуулхаhаа гадна коммунист хүн өөрыгөө эрхим hайнаар абажа, түрүү зэргэдэ ябаха ёhотой бшуу. Миин лэ түрүү зэргэдэ ябаха бэшэ, харин бодото ажал ябуулгаараа, хэhэн хэрэгээрээ, ухаан бодолоороо хододоо манлайда дабшаха зэргэтэй гэhэн эрилтэ табигдана ха юм.

— Дамба Иринчинович, Та областной партийна конференци дээрэ үгэ хэлэхэ гүт! Хэлэбэл, ямар асуудалнуудта анхарлаа хандуулхабта!

— Хэлэхэ хүсэл бии. Зүгөөр энээн тухай бусад делегадуудтаяа зүбшэхэ, районойнгоо зүгhөө ямар асуудалнуудые табиха гээшэбибди гэжэ хаража үзэхэ хэрэгтэй.

Асуудалнууд бороогой дуhалнууд шэнги олон ааб даа. Тэдэнэй дунда эгээл шухалань хадаа түрүү дүй дуршэл тараалга, байгаали хамгаалга, hургуулинуудта буряад хэлэ заалга, бусад дутагдалнууд болоно. Мүнөөнэй сагта социальна, экономическа, экологическа, hуралсалай, соёлой асуудалнууд хоорондоо нягта холбоотой. Эдэ бүгэдые партийна организаци шиидхэхэ зэргэтэй.

—Ажахынгаа партийна организаци тухай хөөрэжэ үгыт:

— Манай колхозой парторганизациин бүридэлдэ 62 коммунист ородог юм. Тэдэнэр цеховэ хоёр парторганизацида, партийна табан бүлэгтэ ородог. Ажахын түб тосхон Далахайн цеховэ организацида 46 коммунист ороно. Нүгөөдэнь Гужирта оршодог юм. Колхозой ахамад экономист В. Г. Зарбуев Далахайн, отделениие эрхилэгшэ А. Г. Шведов Гужирай цеховэ организацинуудай секретарьнараар hунгагданхай. С. Л. Шенхорова, М. П. Бильдаков, Г. М. Саргаев, А. В. Усольцев парт-бүлэгүүдые ударидана. Пропагандистнууд, агитаторнууд колхознигуудай дунда үзэл суртлалай болон ойлгуулгамжын хүдэлмэри ябуулна. Илангаяа Л. В. Булгутова, А. Д. Ангрускаева, Б-Ж. Г. Ангрускаев болон бусад агитаторнуудай эдэбхи тэмдэглэлтэй.

— Мүнөө ниитын малай үбэлжэлгэ ябажа байна гээшэ ааб даа. Үбэлжэлгын hаранууд соо мал ажалай продукци ехээр үйлэдбэрилхые уряалhан КПСС-эй Центральна Комитедэй Бэшэг гараhан байна. Энэ талаар партийна организацитнай ямар хүдэлмэри ябуулжа байнаб!

— Дурсагдагша Бэшэгые hаалишад, мал адуулагшад зүбшэн хэлсээ hэн. Ажахымнай хоёр фермын hаалишад байгша оной 11 hарын туршада үнеэн бүриhөө хоёр мянган 443 килограмм hү hаагаад ябана. Далахайн комплексдо тус хугасаа соо 2402, Гужирта—2449 килограмм hүн hаагдаа.

hаалишадай дунда...
ажалай урилдаанда...
стнууд эрхимлэнэ. К...
шүүн Л. В. Булутова...
түсэб 68 центнерээр

дүүргээд байна.
С. Л. Шенхорова...
центнерээр мүн...
хэй. Фермэнүүд...
торнуудай, депутад...
нуудай эдэбхитэй...
ашаар журам бэх...
Үбhэ, тэжээлнэй...
бэшэ. Хура бороон...
hэн. Гэбэшье үргаh...
шадаха соогоо сугл...
сэлөөбди. Мүнөө...
луулагдаhан хоол...

— Колхозтнай...
болоно. Хүн зоной...
дал hайжаруулха...
хэгдэнэ гээшэб!

— Колхозой пра...
ком, сельсовет соц...
далнуудта горитой...
хандуулдаг болоо.
ёр жэлэй турша...
спортын 2 байшан,
най 2 магазин колх...
жа, ашаглалгада ор...
на hургуулида зал...
рын арба гаран гэ...
hан байна. hаяар...
лалгада тушаагдахан...
да 300 hууритай к...
түсэб бии. Эндэ нэ...
маар ажаглалта хэ...
нютагhаа гаража о...
луушуулай зарима...
бусажа эхилэнхэй.

— Дамба Иринчи...
най ажахы үзэсхэлэ...
байгаалитай нютаг...
байна. Оршон б...
гамтайгаар хандаха...
хэгдэнэб!

— Оршон тойро...
раад, ганса минии б...
олохон хүнүүдэй з...
түрэнэ. Ой тайга со...
дон хайра гамгүйгөө...
дажа, мүнөө Түнх...
найман зүгhөө hал...
лошоо. Даншье hаа,
бэлдэгдэнэ. Леспром...
дэhэн модоор рай...
гаад байхадал, хүр...
юм бэшэ гү. Үлүү...
до унагаахада, үшө...
хойшолонгуудтай ба...
Колхозоймнай хар...
дээрэ Тээрмын ар...
Хүн зон тус аршаан...
үгышье hаа, халааг...
да ородог юм. Колх...
дэ ажалшадайнгаа ам...
сионат барижа аша...

— Дамба Иринчи...
өөрөө үшөө ямар...

Зураглал

ГАБЬЯАТА БАРИЛГАШАН

Хэдэн жэлэй саана «Жилгражданстрой» трестын тоосоото-hунгалтын партийна суглаанай болоходо, 7-дохи СМУ-гай бригадир В. К. Рубцовые түрүүшынхиеэ хараа hэм. Суглаанай шүүмжэлэлгүйгөөр, юрэл гэхээр үнгэрхэеэ байтарнь, үндэршэг, шираг бэетэй хүн бодожо, трибуна тээшэ шиидэнгеэр алхалшоо бэлэй. «Ох, Василий Константинович, сэхыень сэхэ руунь табиха... Голынь харбажа хэлэхэ даа»,— гээд, хажуудам hуугааша хүн hэрд гэшэбэ. Тугаарай шагнаhыеньшье, hажаhыеньшье сэлгохоор бэшэ байhанаа нюдэниинь ялалзашаба. «Барилгашадай булта иимэ hаань, айл бүлэнүүднай ордонгууд соо налайха hэн...»—гэжэ шэбэнэжэ үрдибэ.

В. К. Рубцов удхатайгаар, ушар ёhо мэдэнгеэр үгэ хэлээ hэн. Энээн янзын шэнжэтэй, алишье талаараа бэрхэ хүн гэжэ эли бэлэй. Үнихэнэй мэдээжэ болоhон бригадань «миллионтон» гэжэ суурханхай hэн. 1 миллион түхэригэй барилгахабсаралгын хүдэлмэри жэлэй туршада бригадаараа хэхэ үүсхэлээ бэелүүлжэл шадаа. Иигэжэ тэрэниие урагшань хүтэлhэн эрмэлзэлынь бүри хүрсадаа, наhанайнь одон бүри ялалзаа hэн гү? Суута В. А. Находкиндо мүхөөгөө үгтэнгүй, ана-мана hүүлэй жэлнүүдые дабаа. Энэ удаа уулзахадаа, Василий Константиновичай иигэжэ хэлэhые дурдахамни: «Анхан түйлаhанаа алдажал байнабди. Ажалай бүтээсэ яагаад дээшэлүүлнэбибди? Хүн бүхэнэй эршэ шангадхаhанай ашаар гү? Үгы. Гол түлэб хэлсээтэ сэнгүүдэй дээшэлхэдэ, барилгын хүдэлмэринүүдэй үнэтэй болоходо, ашаг олзомнай ургаа. Иимэ «хии» мүнгэ, «хии» соло олохо гэжэ hэдээ бэшэлди. Мүнгэн зөөри тоололгын шэнэ гурим тогтоогдоо. Тээд материально-техническэ үндэhэ hуури үнеэхил зангаараа үлэнхэй».

Орондонь ондоо заримашуул дүнгүүд дээшэлээ гээд, хүбхэгэр мүнгэ хармаангалжархёод, hанаа амар ябаха hэн бээз. Тээд өөрөө өөрыгөө, нүхэдөө хүндэлжэ шададаг, ажалай эмхидхэлэй түлөө оролдодог хүн иимэ байдалhаа сэдьхэлэй ямаршье обтолгодо абтанагүйл. Үнинэй бригадир үйлэдбэри эмхидхэгшэдые hурган хүмүүжүүлхэдээ, тэдэниие элирүүлэн олоходоо, аргагүй бэрхэ юм. «Главбурятснаб» управлениин үйлэдбэриин таhагые даагша А. Д. Лубсановhаа, «Улан-Удэтрансстрой» трестые эрхилэгшын орлогшо Г. И. Тархановhаа, «Бурятгражданстрой» нэгэдэлэй ахамад инженер Ю. И. Дуриновhаа, «Жилгражданстрой» трестые эрхилэгшэ А. Ф. Абрамовhаа ажалайнь намтарай эхиндэ түhалhан хүн тухай асуугаа hаа, нүхэр Рубцовые заатагүй нэрлэхэл. Мүнөө өөртэйнь сүг хүдэлжэ байhан В. А. Складчиков, А. В. Попов, В. В. Борзыкин, бусадшье hайшаалай иимэ үгэhөө арсахагүйл.

— hурган хүмүүжүүлгэдэ шухала нэгэ ёhо мэдэхэ хэрэгтэй гээд hананаб. hая ерэhэн хүниие баалалтааршье hаань, гүйлтааршье hаань, үйлэдбэридэ дадхааха хэрэгтэй. Дадалгын иимэ хаhа үнгэрөө гэжэ ойлгоходоол, hанаагаа амарагшаб. Энэл бэрхэтэй хаhые дабаhан хүн hүүлээрнь hуурижадаг, ондоо хүдэлмэри бэдэрээд гүйдэггүй,—гэжэ Василий Константинович сэнтэй бодомжоёо хэлээ hэн.

35 хүнhөө бүридэhэн бригадань мүнөө орёошог байдалда оронхой. Хэдэн тээгүүр хубааран таранхай. Яруунa руу зариманиинь эльгээгдээ, 42-дохи кварталда нүгөөдүүлынь гэр барина, нэгэ хэдынь «Бурятстрой» нэгэдэлэй автобаза бодхоолсоно. «Нёдондонhоо иигэжэ жэжэ божо объектнүүдээр hүндэлнэбди. hанаан hалаатаад, hонигүйл саг тохёолдоо. Рубцовтой хүдэлдэг бэшэ hаа, ондоо ажал бэдэрээд ябашаха hэмди. Тээд иимэ бригадираа яажа алдахабибди? Ажалшье, материалнуудыешье оложо шададаг хүн ха юм»,—гэжэ звеноо даагша М. М. Славухын хэлэhэниинь зүйтэйл даа.

Байгша оной дүнгөөр бригадын гэшүүн бүхэн 28 мянган түхэригэй хүдэлмэри хэхэ гэжэ дүтэрхыгөөр уридшалан тоологдонхой. Зарим жэлнүүдтэ энэ тоо 32 мянганда хүрэдэг hэн. Гэхэ зүура, бригада бүхыдөө энэ жэлдэ 850 мянган түхэригэй хүдэлмэри хэхэнь гэжэ хүлеэгдэнэ. Энэнь ехэ гү, али бага гү? 1989 ондо шэлэй завод hэльбэн шэнэлхэ, туберкулёзоор үбдэгшэдые эмшэлдэг больница бариха эдэнэр жэлэй туршада 2 миллион түхэриг ашаглахаа гэжэ хараалаа. Иигээд абахада, мүнөө жэлэйнь дүнгүүдэй бирагүйшэг байhаниинь элирнэ. «Ерэхэ жэлдэ ёhотой ехэ объектнүүд дээрэ ехэ хэмжээнэй ажал хэхэбди», —гэхэдээ, бригадирай шарай хухюун болоно. Улаан-Үдын прибор бүтээлгын нэгэдэлэй цехүүдые, мелькомбинадай үндэр соргонуудые, гэр барилгын комбинат, Ключевская үйлсөөр Зүүн Сибириин технологическа институт бодхоолсоhон барилгашан «hарьдагай оройгоор hанаатай» байгаагүйдөө яахаб?...

Василий Константинович ажал дээрээ наhажаалшагаар харагдаа бэлэй. Хүдэлмэриин мүнөөнэй ябаса, эмхидхэлhээ голхорhондоо юм гү, «анхан түйлаhанаа алдажа байнабди» гэжэ мэдэрхэдээ юм гү—юрэдөөл уруу дуруушаг хэбэртэй hэн. «Таниие дуудажа байна», —гэжэ нэгэнэй дуулгахада, hэр-мэр гээд ябахаяа зэhэшэбэ. «Теэд хэдэн барилгаар таниие бэдэржэ даарашоолби»... —гэжэ мэгдэhэншье, хайратайшье якратай байхыем харажархёод, сэнхир хүхэ нюдөөэ уйтаруулан, үлэ мэдэг энеэбхилбэ:

— Али манайда ерэхэ гүт? Үдэшэлэн? Дүтэ байдаг hаа... Лидия Ивановнамни Буряадай АССР-эй габьяата барилгашан юм. Эжымни бии. hэргэг, дорюун хүгшөө,—гээд, адресаа бэшээд барюулжархиба.

Өөрөө Василий Константинович «Буряадай АССР-эй габьяата барилгашан» гэhэн нэрэ зэргэтэй, Октябриин Революциин, Ажалай Улаан Тугай орденто гэжэ мэдэхэ байгааб. Илангаяа шухалань гэхэдэ, бүхы трестын ажалша коллективэй соведэй түрүүлэгшээр hунгагдаа бшуу. Тэрэл үдэшэндөө басагаяа нүхэр болгожо хүтэлөөд, 42-дохи кварталда ажаhуудаг Рубцовойдо ошобобди. Бригадир гэртээ сэлмэг залуубтар шэнги, Лидия Ивановна hамганиинь зугааша зохид эхэнэр байба. Хоёрдохи дабхарай дүрбэн таhалгатай гэр соонь яла сала, айхабтар hайханаар, дээдэ гарайхяар шэрдээтэй, будаатай. Лидия Ивановна абаhаар хөөрэлдөө захална: «Манай үеын зониие ажабайдал анханhаа хатуужуулаа... Вася арбан нэгэн аха, дүүнэртэй өөдөө болоо юм. Хэды дүнгөө, өөдэнь болголсоо гээшэб! Ажалша шэрхи байгаагүйдөө арганьгүй».

Федосья Артемовна эхэнь олон үхибүүтэйшье hаа, үндэр наhаяа Василий хүбүүнэйдээл үнгэргэхэ гээд шиидэнхэй. «Хүүгэдни hайн, муу гэжэ юу байхаб даа. Хуул намдаа эльгэтэй. Теэд Василимни илангаяа өөрэ юм, уяхан... Хоёр хүбүүдыньшье гэжэ үгэ дууламгайнууд. Үтэлхэдөө, эндэл яhа уhаяа амаруулжа хэбтэнэб. Бэримнишье илдам, хүнэй үриие юун гэжэ муугаар хэлэхэбиб...» —гэжэ Федосья Артемовна хөөрэнэ.

Эхын үрөөлдэ хүртэhэн бүлын эзэн ниитынгээ уялганууд тухай хөөрэлдөөгөө залаба. Үйлэдбэриин талаар үнэхөөрөө үндэр мэдэсэтэй, эдэбхитэй коммунистые трестын ажалша коллективэй соведэй түрүүлэгшээр сүг хүдэлдэг нүхэдынь hунгаhан байна.

— Иимэ совет эмхидхээд, демократиин түхэл үзүүлжэ наадаhантай адли болохонь гээшэ гү гэжэ түрүүшээр hанаагаа зобоо hэм. Заримдаа нээрээшье тиимэрхүүл байна. Трестые эрхилэгшэ бүхы хэрэгүүдтэ гүйсэд мэдэсэтэй ха юм. Ажахымнай совет гол асуудалнуудаа шиидхэдэг. Гэбэ яабашье миин hуунагүйлди даа. 40 хүн соведэй бүридэлдэ ороно. Хүдэлмэришэдшье, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдшье бии. Гол түлэб саг зуурынгаа асуудалнуудта анхаралаа хандуулнабди. Бригадануудай объектhээ объектдэ хэр ехэ саг соо хүрэжэ ошоhыень, эдеэ хоолоор хэр хангагдаhыень, объектнүүдэй хэр саг соогоо тушаагдаhыень, хаана туhаламжын хэрэгтэйе хинадаг, зүбшэн хэлсэдэг, шиидхэбэри абадаг гээшэбди, —гэжэ Василий Константинович хөөрэнэ.

Нээрээшье ажалша коллективэй соведээр дамжан, подразделенинүүд өөhэ даангяар зорилгонуудаа шиидхэжэ hурадаг байна гэжэ нүхэр Рубцов мэдэрээ hэн. Жэшээлхэдэ, трестдэ жэлэй турша соо 30 гаран миллион түхэригэй барилга хэхэ түсэб дээрэhээ буулгагдаад, оройдоол 20 миллиониинь материальна талаhаа хангагдаба hэн гэе. Теэд материалгүй аад, иимэ ехэ түсэб абаhанай хэрэг бии гү гээ hаань, анхан захиргаанай ёhоор захираад лэ хүүлэхэ, хүлеэгты гэхэ аргатай байгаа. Мүнөө байдал хубилаа. Коллективэй ажалша совет энэ ушарта таhа арсаха эрхэтэй.

...Баяраа хэлсээд, тараха үедэмнай Федосья Артемовна иигэжэ хэлэбэ:

— Эсэгэдээл адли ажал гэхэдэ алдуу болохогүй юм. Мүрөө хараад ябаа гэжэ байгаагүй, хүнүүдэй түлөө зүрхээ ходо үбдэхөөдэг, зобоодог даа. Коммунистнуудай ехэ хуралдаанда ошохом гэжэ зэhэнхэй. Манай үзөөгүй юумэ үзэжэл ябаг лэ даа, хөөрхы. Ашань байнал ха юм. Энэ ехэ гэртэй болоhонииньшье юун гээшэб, габьяагаарнь лэ юм аабза...

Г. ДАШЕЕВА,
манай корр.

ХОЁРДОХИ ШАТАНЬ — ҺЭРГЭЭН БОДХООЛГО

[С]овет болон гадаадын журналистнуудта зорюулагдажа, Ереванда үнгэргэгдэһэн пресс-конференци

сад оронуудай эрхэтэд шэн габьяатайгаар хүдэлнэ. Гадаадын оронуудай 2 мянга гаран мэргэжэлтэд совет хүнүүдэй ами наһа аршалан абархын түлөө тэмсэлдэ сэгнэшэгүй хубитаяа оруулһан байгаа. Энэ баатаршалгын түлөө тэдэнэртэ гүнзэгы сэдьхэлһээ баяр баясхалан хүргэнэбди.

Газарай хүдэлэлгэһөө тохёолдоһон хойшолонгуудые усадхаха хүдэлмэриин түрүүшын [...]эл харюусалгатай, уршаг түгтэй шатань гол түлэб дүүргэжэ байна гэжэ мүнөөдэр хэлэхэ аргатай. Хүн зоной ами наһые аршалан абарха гэшэ тэрэнэй гол зорилго болоһон байгаа. Һалхаяа эндэ ерэһэн, гай тодхорой тохёолдоһон газарта байһан бүхы хүнүүд ажал ябуулгаяа энээндэ зорюулна.

Эдэмнай Совет Армиин, дотоодын сэрэгүүдэй ба граждан оборонын сэрэгшэд, аршалан абарагшад, крануудай ба транспортна хэрэгсэлнүүдэй жолоошод, летчигууд, түмэр замшад, хэлхээ холбоошод, барилгашад, заһабарилагшад, ниитын гурим сахихын түлөө харюусалгатай хүнүүд, аюул усалай болоһон газарта бүхы айхабтар орёо хүдэлмэриие эмхидхэгшэд, таарулан табигдад болоно.

Гэнтын гай тодхор олон тооны һандарал һүйдхэлнүүдые үйлдхэһээ гадна, зарим нютагуудта ниитын ажахые хүтэлбэрилгын бүхы системэ һалаһан байха юм. Олон хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд — хүдэлмэриин энэ тэрэ участогуудай түлөө, хүн зоной ажаһайдалые хангахын түлөө харюусалгатай хүнүүд хосороо. Хүн зоной айһан һүрдэһэндөө хажашье мүрөө оложо ядажа байха үедэ энэнь аршалан абаралгын хүдэлмэриие үргэнөөр ябуулгада ехэ бэрхэшээл түгүүдые ушаруулһан байгаа. Һандарһан, унаһан гэрнүүдтэ даруулшаһан хэдэн арбаад мянган хүнүүдые аршалан абарха үргэн хэмжээнэй хүдэлмэри ябуулхын тула түбэй нютаг нютагуудта эмхидхэлэй шэнэ юумэ дары түргөөр бэелүүлхэ хэрэгтэй болоо һэн.

Тиигэжэ газарай хүдэлэлгын хойшолонгуудые усадхан зайлуулха ниитэ союзна бүхы хүдэлмэриие тааралдуулан табихын тула КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой комисси байгуулагдаа һэн. Республикын хүтэлбэрилхы зургаануудтай, министерствэнүүд болон албан зургаануудтай нягта холбоотойгоор правительственна комисси ажал ябуулгаяа Ереванһаа үргэнөөр ябуулжа эхилээ һэн. Эдэ бүхы хэрэгүүдые хүтэлбэрилхын тула эмхидхэлэй байгууламжые таару зохиогоор табихыемнай аюул усалай болоһон газарай байдалые шэнжэлгэ элирхэйлэн харуулба.

Союзна правительствын ба Арменийн Компартиин ЦК-гай харюусалгата хүдэлмэрилэгшэдөөр хүтэлбэрилэгдэһэн оперативна штабууд Ленинаканда, Кироваканда, Спитагта байгуулагдаа һэн. Амиды мэндэ үлэһэн коммунистнууд-хүтэлбэрилэгшэдэй дундаһаа партийна хүтэлбэриин органууд байгуулагдажа, тусхай участогуудай, объектнүүдэй, мүн эгээл ехээр хохидолдо ороһон һуурин тосхонуудай түлөө харюусалгатай хүдэлмэрилэгшэд томилогдоһон байгаа.

СССР-эй Госснаб, СССР-эй Госстрой, СССР-эй Госагропром, Союзна Элүүрые хамгаалгын, Граждан авиациин, Зам харилсаанай, Худалдаа наймаанай болон бусад олон министерствэнүүд эмхидхэгдэжэ, аюул усалай болоһон нютагуудта бэелүүлэгдэхэ хэрэгүүдые хүтэлбэрилхэ арга олгоһон зургаануудые Арменидэ эмхидхэн байгуулаа һэн.

ВЦСПС, ороной ба республикын комсомол, ниитын бусад эмхинүүд иимээр лэ хүдэлжэ захалба. Тиигэжэ хэдэхэн үдэрэй туршада хүтэлбэрилгын орёо нарин оньһон һуридуулэгдээ һэн. Тэрэ хүн зоной болон материальна айхабтар ехэ нөөсэнүүдые дары абаадуулха, хүнүүдые аршалан абархын аша туһада тэдэниие хэрэглэхэ арга олгоһон байгаа.

Теэд бүхы хүтэлбэрилэгшэдэй ажал хэрэгэй амжалтатайгаар шиидхэжэ шадаагүй байһаниинь халагламаар. Заримнай тэдэнэр харюусалгагүй, ушар еһо ойлгохогүй, юушье хэжэ шадахагүй, хүсэһэн юумэеэ бодото гэжэ харуулхые оролдодог, юрэдөөл, хүдэлжэ шадахагүй байһанаа гэрэлбэ. Аюул усалай үедэ имагтал хани нүхэдөө бэшэ, харин хүтэлбэрилэгшэдые ойлгожо, мэдэжэ абаха аргатай байһыень үнгэрһэн 12 үдэр тон тодоор харуулаа. Энээнһээ зохихо тобшололой хэгдэхэ байһаниинь элитэ.

Олон мянган коммунистнуудай болон партийна бэшэ хүнүүдэй, совет ба комсомолой хүдэлмэрилэгшэдэй, ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй, эгээлэй сэрын ажалшадай, сэрэгэй алба хаагшадай эрэлхэг зориг, [...]отой баатаршалга тухай хэлэнгүй гаража шадахагүй байнабди.

Газарай хүдэлжэ эхилхэтэйнь асуу, Кироваканска автоматикын заводой ахамад инженер Баласан Магакян һургуули руу гүйжэ ошоһон байгаа. Газарай хүдэлэлгэһөө үшөөл һэлганан шэшэржэ байһан байшан руу ороод, уйлажа байһан үхибүүдые һугабшалаад, газаашаа гүйжэ гараба. Удаань үшөө хэдэ дахин ороһон байгаа... Ээлжээтэ удаагаа һургуулиин байшан руу ороходонь, һүүлшынхээ газар дорьбоходоо, бүхы нэгэдэхи дабхарыень һандаргаба. Тиигэжэ Магакян һандарһан байшанда даруулшоо. Хэдэ дахин операци хээшье һаань, мэдээ оронгүй наһа бараба.

Совхозой партбюрогой секретарь Размик Дохалян, совхозой хүдэлмэришэн Овик Дохалян, райпотребсоюзай хүдэлмэрилэгшэ Гарник Гобкорян, соёлой байшангай уран һайханай талаар хүтэлбэрилэгшэ Арерун Гогигян, физкультурын багша Аветик Торосян энэ үдэр олон хүнүүдэй ами наһа абарһан байгаа.

Партиин Спитакска райкомой нэгэдэхи секретарь Норик Мурадянай, партиин Ленинаканска горкомой нэгэдэхи секретарь Мисак Мкртчянай эрэлхэг зориг, партийна уялгадаа үнэн сэхэ байлга хүнүүдэй гүнзэгы сэдьхэлэй хүндэдэ, талархалда хүртэбэ. Тэдэнэр дүтынгөө хүнүүдые, сугтаа хүдэлдэг нүхэдөө алдабашье, эдэ бүхы уршаг гашуудалта үдэрнүүдтэ амиды үлэһэн хүнүүдые аршалан абархын түлөө тэмсэлдэ эдэбхитэйгээр хабаадажа, шэн зоригтой, нугаршагүй хүсэл эрмэлзэлтэй байһаараа, шэн габьяата ажалаараа бусадта үльгэр жэшээ харуулаа һэн. Эдэ коммунистнууд өөһэдынгөө ажал хэрэгүүдээр хүн зониие хизааргүй ехээр хүндэлдэг байһанаа харуулжа, олониитын ёһотойл хүтэлбэрилэгшэд гэжэ нэрлүүлхэ эрхэтэй байһанаа харуулба.

Аршалан абаралгын хүдэлмэридэ, хүн зоной ажамидаралые хангалгада, аюул усалай болоһон газарта ниитын гурим сахилгада Совет Армиин, граждан оборонын, дотоодын сэрэгүүдэй солдадууд болон офицернүүд, СССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын органууд ехэ үүргэ дүүргэһэн байна гэжэ онсолон тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Мүнөө үедэ аюул усалай болоһон газарта 20 мянга гаран сэрэгэй алба хаагшад хүдэлнэ. Гурбан мянга шахуу элдэб оньһон техникэ тэдэнэй мэдэлдэ үгтэнхэй. Газарай хүдэлһэн нютагуудта сэрэгшэд һандарһан, унаһан гэрнүүд соогуур 43 километр утатай харгынуудые гаргаһан, 100 километр шахуу харгы сэбэрлэһэн байгаа. Хүн зоной һуудал байдалые хүнгэн болгохын тула сэрэгшэд ехэ юумэ хэбэ. Тэдэнэр 17,5 мянган байшангуудые, аян замай 200 кухни, 2 нүүдэл хилээмэнэй завод тэндэхидтэ дамжуулан үгэһэн, бани-хубсаһа угаалгын. 3 поезд эмхидхэһэн, сэрэгэй 75 электростанци бариһан байгаа. Тиигэжэ 37 мянган хүнүүдые үдэртөө хоёр дахин эдеэ хоолоор хангаха хэрэгые эмхидхэбэ.

Сэрэгэй-транспортна авиаци 900 гаран рейс хэбэ. Тэрэ тоодо Ан-124 «Руслан», Ан-22 «Антей» гэжэ хүндэ самолёдуудаар 150 рейс хэһэн байгаа.

Совет Армиин сэрэгшэдтэй хамта Дотоодын сэрэгүүдэй частьнууд, милициин подразделенинүүд нягта холбоотойгоор хүдэлбэ. Мүнөө аюул усалай болоһон нютагуудта 5,5 мянга шахуу хүн милициин подразделенинүүдтэ ороно.

Эдэ үдэрнүүдтэ манай граждан авиаци айхабтар ехэ хэмжээнэй хүдэлмэри бэелүүлбэ. Түрүүшын сүүдхэнүүдтэ летчигууд аюул усалай болоһон нютагууд руу 130 ниидэлгэ хэжэ, 700 медицинскэ хүдэлмэрилэгшэд болон аршалан абарагшадые тиишэ абаашаһан, хүндөөр шархатаһан, хохидолдо ороһон 2,5 мянган хүнүүдые ондоо тээшэнь гаргаһан байгаа. Декабриин 9-дэ хүндэ транспортна самолёдуудаар оньһон техникэ болон бусад ашаа зөөжэ эхилһэн байгаа. Тиигэжэ 1680 рейс хэгдээ һэн. Сэрэгэй-транспортна авиацитай хамта 27 мянган тонно ашаа, тэрэ тоодо 347 кран, 54 экскаватор, 12 мянган майхан болон олон зүйлнүүд Ереванай, Ленинаканай аэропортнуудта буулгагдаа. Газарай хүдэлхын урда тээхитэй жэшэбэл, эдэ хоёр аэропортдо самолёдуудай ашаа асаралга, буулгалта 7 дахин үргэдхэгдөө гэжэ граждан авиациин министрэй орлогшо мүнөөдэр дүнгүүдые согсолхо үедэ элидхэбэ.

Мүнөө республика үдэр бүхэндэ 300 гаран тонно эдеэ хоолой зүйлнүүдые абана. Энэнь газарай хүдэлхын урда тээхиһээ хоёр дахин ехэ байна. Дүн хамта 5 миллион шахуу түхэригэй эдеэ хоолой зүйлнүүд, хэрэглэмжын эд бараан түлөөһэгүй туһаламжа болгон үзүүлэгдөө. Эдэ бүгэдые шадамараар бүридхэлдэ абаха, хубаарилха шухала. Нютаг нютагуудта арадай депутадуудай городской, районно ба сельскэ Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүд энэ хүдэлмэриие толгойлно. Олониитэ тэрээндэ үргэнөөр хабаадуулагдана.

Хохидолдо ороһон хүн зониие бүхы юумээр хангалгада хабаатай үргэн олон асуудалнууд бодотоор шиидхэгдэжэ байна. Ленинакан, Кировакан хотонуудые уһаар хангалга һэргээгдээ. Спитагта нютагай аршаан булагууд зарим хубяар хэрэглэгдэнэ. Гол түлэб ондоо тээһээ асарагдаһан уһан эндэ хэрэглэгдэнэ. Уһанай шанарай хойноһоо хаа хаанагүй нарин нягта хиналта тогтоогдонхой.

Разданска ГРЭС проектээр хараалагдаһан хүсэндөө оробо. Спитак хотодо электрын элшэ хүсэн үгтөө. Ленинаканда, Кироваканда электроподстанцинууд һэргээн бодхоогдоо. Хүдөө нютагуудые электрын элшэ хүсөөр хангаха түхеэрэлгэнүүд заһабарилагдажа, шэнэ сеть баригдажа байна.

150 абоненттэй түрүүшын телефонно холбоон Ленинаканда хүдэлжэ эхилээ. Һэргээлгын хүдэлмэри ябуулжа байһан бүхы эмхинүүдтэй городой штабые холбоһон телефонууд Спитагта тодхогдоод байна. Хүдөөгэй 255 һуурин болон тосхонуудые холбоһон нүүдэл телефонно станцинууд 11 районой түбүүдтэ табигдаба. Нютаг бүхэндэ почтово холбоон байгуулагданхай.

Газарай хүдэлһэнһөө болоожо, барлагдахаяа болёод байһан газетэнүүд Ленинаканда, Спитагта, Кироваканда гаража эхилээ гэжэ дуулгахадамни, таанадта һонирхолтой байха аабза гэжэ һананаб. «Этигэл» болон «Бэдэрэлгэ» гэжэ нэрлэгдэһэн ниитэ гаршагуудтай мэдээсэлэй бюллетениин түрүүшын номер мүнөөдэр гараба. Эдэ ниитэ гаршагууд эхэ эсэгээ бэдэржэ байһан үхибүүдтэ, үхи хүүгэдээ бэдэржэ байһан түрэлхидтэ зорюулагданхай юм. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, газарай хүдэлэлгын үедэ дүтынгөө зонтой, нүхэдтэеэ холбоо барисаагаа алдаһан бүхы зондо зорюулагданхай гэшэ. Тус бюллетень армян болон ород хэлэнүүд дээрэ гаргагдана, орон ссомнай түлөөһэгүйгөөр тараагдана.

Газарай хүдэлэлгэһөө хохидогшодые саг зуурын байраар хангаха асуудал эдэ бүгэдэдэ адли баһал шухала байгаа. Аюулай болоһон хотонуудта болон хүдөөгэй районуудта арба гаран мянган багтаамжатай, дулаалагдаһан майханууд, 28 мянган полевой вагончигууд, хабсаргагдамал гэрнүүд, һэеы гэрнүүд асарагдаһан байха юм. Зон гол түлэб халуун эдеэгээр хангагданхай.

Абаралгын ажал ябуулга эрхилхэһээ гадна, зониие эдэ районуудһаа ондоо тээшэнь абаашаха хүдэлмэри хэгдэнэ. ВЦСПС-эй түрүүлэгшэ С. А. Шалаев энэ хүдэлмэриие хүтэлбэрилнэ. Профсоюзууд хүниие ондоо тээшэнь абаашалгын пунктнүүдые эмхидхээ, олондо мэдээсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүдтэй хамта ойлгууламжын болон эмхидхэлэй горитой хүдэлмэри ябуулаа. Зониие ондоо тээшэнь абаашаха гэшэ ямар удхатайб гэхэдэ, илангаяа мүнөө үбэлэй сагта байрагүй үлэһэн үхибүүдэй, эхэнэрнүүдэй, хүгшэн зоной ажаһууха тон таарамжатай эрхэ байдал олгохо гэһэн удхатай. Гадна үхибүүдэй һуралсалаа үргэлжэлүүлхэ арга боломжыень хангаха шухала. Харин эрэшүүл тухай хэлэхэ болоо һаа, предприятинуудые һэргээн бодхоохо хүдэлмэридэ тэдэнэр хабаадуулагдана, барилгын эмхинүүдэй бүридэлдэ ороод хүдэлнэ.

Газарай хүдэлһэнэй хойно үнгэрһэн түрүүшын үдэрнүүдтэ эндэһээ хэншье ябаха дурагүй байгаа гэжэ хэлэхэ байнаб. Абаралгын хүдэлмэри бодото дээрэнь хэжэ эхилһэнһээмнай хойшо эрхэ байдал эрид хубилаа. Декабриин 18-най байдалаар 70-аад мянган хүн, тэрэ тоодо Арменииһээ ондоо тээшэнь 37 мянган хүн гаргагдаа. Грузиин, Краснодарска хизаарай, Ставрополиин, Украинын ба Молдавиин эгээл эрхим санаторинуудта, пансионадуудта, амаралтын байшангуудта тэдэнэр байлгагдана. Эдэ газарнуудта байһанайнь түлөө түлбэри профсоюзууд бэе дээрээ даажа абаа, хохидогшодые зөөлгэн асарһан районуудта армян хэлэн дээрэ ном заадаг түрүүшын һургуулинууд, хүүгэдэй саадууд хүдэлжэ эхилээ.

Анапын болон Евпаториин олондо мэдээжэ хүүгэдэй курортнуудта һаяын үдэрнүүдтэ 7 мянган үхибүүд, багшанар, түрэлхид ерэхэ юм. Мүнөөдэр Анапа руу түрүүшын гурбан поезд Кироваканһаа ябуулагдаба. Кисловодскдо, Нальчигта, Гаграда болон Москва шадар оршодог КПСС-эй ЦК-гай Хэрэгүүдые эрхилдэг управлениин амаралтын газарнууд хүдөөгэй түрүүшын 700 хүниие угтан абаба. Һаяын гурба-дүрбэн үдэр соо зониие ондоо тээшэнь абаашаха хүдэлмэриеэ бидэнэр дүүргэхэбди гэжэ һананаб.

Хохидоһон олонхи хотонуудта болон тосхон һууринуудта санитарно-гигиеническэ һайн эрхэ байдал тогтоогдонхой. Аюулай болоһоной түрүүшын үдэрнүүдтэл адляар медицинскэ хүдэлмэрилэгшэд эрэлхэг зоригтойгоор ажаллаһан зандаа.

Хүдөөгэй районуудта онсо анхарал хандуулха хэрэгтэй. 90 колхоз болон 209 совхоз, 12 ажахынууд хоорондын болон 32 промышленна, 52 барилгын болон олон бусад предприятинууд, организацинууд газарай хүдэлһэн зонодо байна. 58 тосхон, байрын 21 мянган гэр сүм һандаргагдаа. 83 һургуули, хүүгэдэй 88 саад, 84 больница болон медицинскэ пунктнүүдые, хэдэн арбаад магазинуудые, почтын болон телеграфай байшангуудые, 119 клуб болон соёлой байшангуудые һэргээн бодхоохо хэрэгтэй.

Үйлэдбэриин объектнүүдтэ нилээн горитой хохидол ушаруулагдаад байна. 24 мянган толгой эбэртэ бодо мал, 45 мянган хонин, 8 гаран мянган гахай хосорһон байха юм. Үхэһэн малые булаха хүдэлмэри түгэсхэгдэжэ байна. Агропромышленна комплексын болбосоруулгын һалбаринуудта ехэ хохидол ушаруулагдаа. Түрүүшээр тооложо үзэхэдэ, республикын агропромышленна комплексдо үзүүлэгдэһэн гарза хохидол 2 миллиард шахуу түхэриг сэнтэй болохо хараатай.

Хохидогшодой гарзыень бусааха талаар финансова туһаламжа үзүүлхэ тухай бидэнэрһээ ходо һурана. Эдэ асуудалнуудаар шиидхэбэри СССР-эй Министрнүүдэй Совет мүнөө һая абаба. Тус шиидхэбэринүүд хэблэлдэ толилогдоо. Тиихэдээ газарай хүдэлэлгэһөө хохидоһон зоной талархалда хабаатай бүхы асуудалнуудые анхарангүйгөөр орхёогүй байха юм.

КПСС-эй Центральна Комитедэй болон Совет правительствын эдэ шиидхэбэринүүдые хүнүүд баяр баясхалан хүргэн угтажа абаа гэжэ зонтой хөөрэлдэхэдэ тодорон харагдана.

Мүнөө үедэ хүдэлмэриин удаан болзорой хоёрдохи шатада бидэнэр гарахаяа байна гэшэбди. Тус хүдэлмэриин гол зорилго юун бэ гэхэдэ, энэ районой социально-экономическа хүсэ шадалые һэргээхэ ябадал мүн болоно. Союзно-республиканска мэдэлэй 200 гаран предприяти аюулай болоһон газарта байна гэшэ. Газарай хүдэлэлгэһөө хохидоһон районууд тус республикые хүдөө ажахын продукцяар хангалгада шухала үүргэ дүүргэдэг юм. Тиимэһээ хүдөө ажахын олонхи предприятинуудые шэнээр бариха хэрэгтэй.

Эдэ бүгэдые республика гансаараа хэжэ шадахагүй байна. Союзна бүхы министерствэнүүдэй болон албан зургаануудай, түрэл предприятинуудай ажалша коллективүүдэй эдэбхитэйгээр хабаадалсаал һаань, хараалагдаһан хоёр жэлэй болзор соо тус республикын экономико, энээнһээ уламжалан, социальна байгууламжань һэргээгдэхэ байна гэшэ.

Энэ зорилгоор бултанай хүсэ шадал нэгэдүүлхын тулада союзна хэдэн министерствэнүүдэй болон түбэй экономическа албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдэй, мүн Арменийн хүтэлбэрилэгшэдэй хабаадалгатайгаар КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой комисси Ереванда зүблөө үнгэргэһэн байха юм. Тус зүблөөн дээрэ олонхи заводуудай, фабрикануудай, нэгэдэлнүүдэй, колхозуудай, фермэнүүдэй саашанхи хуби заяан шиидхэгдээ, ямар хүдэлмэри түрүүн хэхэб гэжэ тодоруулагдаа, ямар предприятинуудые хуушан газартань үлөөхэб, алиниинь зөөлгэхэб, ондоо шэглэлтэй болгохоб гэжэ нарин бодомжотойгоор элирүүлэгдээ.

Һэргээн бодхоогдожо байһан бүхы предприятинууд мүнөө сагай техникээр, тон түрүү технологёор шэнэлэгдэн хангагдаха юм гэжэ онсо зааха байнаб. Эдэ бүгэдын ашаар тэдэнэй хүсэ шадал, үйлэдбэриинь соёл дээшэлхэ. Тиигэжэ эрхим һайн, ондоо тээ үндэрөөр сэгнэгдэмэ продукци эндэхи коллективүүдэй гаргаха арга боломжонь үргэдэхэ байна. Үйлэдбэриин олонхи байшангуудые хүнгэн конструкцинуудые хэрэглэжэ бодхоохо гээд түсэблэгдэнэ. Эдэ материалнууд газарай хүдэлдэг газарта найдамтай, ашаг үрэтэй байна гэжэ ажабайдал харуулаа.

Газарай алтан мэтээр сэгнэгдэжэ байһан республикада хотонуудые барилгын асуудалнууд юрын бэшэ байха. Тиимэһээ нэгэ иимэ асуудал гарана: байрын гэрнүүдые хуушан газартань һэргээхэ гэшэ гү? Эрдэмтэдэй дурадхаһанай ёһоор Спитагта тэдэнэр бүри аюулгүй газарта абаашагдаха юм. Гэрнүүдые гол түлэб, гурбан, дүрбэн дабхартайгаар бариха гээд хараалагдана. Ленинакан болон Кировакан хуушан газартаа һэргээгдэн бодхоогдохо. Тиихэдээ эдэ хотонуудай түүхэтэ түхэй шэнжые, армян национальна архитектурын онсо талануудые гамтайгаар үлөөхэ гэшэ илангаяа шухала. Онсо шэнжэ шарайгүй, бэе бэедээ адли хотонуудые аша гушанартаа үлөөхэ эрхэгүйбди. Тиимэһээ тус хотонуудые һэргээлгын бүхы проектнүүд олониитын үргэнөөр зүбшэн хэлсэлгэдэ заабол табигдаха ёһотой. Һэргээгдэһэн хотонуудта болон тосхонуудта ажаһууха зоной һанамжануудые хараада абажа, эсэсэй шиидхэбэринүүд абтаха байна.

Гадаадын олон оронуудай отрядуудай болон мэргэжэлтэдэй эдэбхитэйгээр хабаадаһан Арменидэ үнгэргэгдэһэн абаралгын хүдэлмэриин дүй дүршэл хаража үзөөд байхада, нэгэ иимэ тобшолол хэмээр: айхабтар ехэ иимэ усал аюул дабахын тулада уласхоорондын хүсэлэл оролдолгонуудые заабол нэгэдүүлхэ хэрэгтэй. Эдэ бүхы юумэн бүгэдэ хүн түрэлтэнэй һонирхол талархалда дүүрэнээр харюусаха байна. Юуб гэхэдэ, бэе бэеһээ сэхэ дулдыдадаг болоһон манай дэлхэй дээрэ энээнэй шухала байһаниинь улам элээр харагдана ха юм. Ямар түхэл янзатайгаар энэ бодол бодото дээрэнь бэелүүлхэб, хэнэй ударидалга доро уласхоорондын түргэн туһаламжа үзүүлэлгын эмхи бии болгохоб — эдэ бүгэдэ дэлхэйн хани нүхэсэлдэ хабаадагшадай, уласхоорондын эмхинүүдэй хоорондоо хэлсэжэ шиидхэхэ асуудал ааб даа. Энэ талаар Совецкэ Союз бодото алхамуудые хэхээр бэлэн.

Арменийн гашуудал — манай бүхы ороной, аха дүү бүхы республиканүүдай гашуудал болоо. Энэ гашуудал хэдэн миллион хүнүүдэй зүрхэ сэдьхэл соо шанга үбшэ һүжэрөөгөө, хайрлаха, һайниие хүсэхэ болон аха дүү ёһоор туһаламжа үзүүлхээр бэлэн байха һайн һайхан һанал бодолнуудые бадараан һэргээгээ. Эдэ һанал бодолнууд мүнөөдэр гэнтэ бии болошоо бэшэ юм. Гансал аюулай болоо хада һэргээ бэшэ ааб даа. Нэн түрүүн манай арадуудай дура сэдьхэлэй нэгэн байһые, революциин илалтын, эрхэ сүлөөгэй болон манай ороной бэеэ дааһан байдалай, шэнэ общестын, социализмын түлөө хамтын тэмсэлдэ батажаһан хуби заяанайнь нэгэн байһые эдэ бүгэдэ харуулна ха юм.

Хохидогшодто яаралтайгаар туһа хүргэжэ, бүхы хэрэгтэй юумэ үгэһэнэйнь түлөө, Арменийн болон бүхы ороной манай ажабайдалда ушарһан хүндэ хүшэр үдэрнүүдтэ зан абаринингаа эгээл һайн һайхан талануудые харуулһанайнь түлөө бүхы совет арадта партиин Центральна Комитедэй болон Совет правительствын зүгһөө гүнзэгы ехэ һайн һайханиие хүргэхэ байнаб. Эдэ үдэрнүүдтэ илангаяа онсо ехэ хүсэтэйгөөр мэдэрэгдэжэ байһан совет арадуудай интернациональна аха дүүгэй харилсаа холбооной урда манай нацинууд хоорондын харилсаануудые «аадарай үүлэнүүдээр хушадаг» гомдолнууд болон бэе бэедээ дурагүйлхэ ябадалнууд заабол сухариха зэргэтэй. Бидэнэрые бата бэхеэр нэгэдүүлдэг бүхы агууехэ, хуби заяандамнай һайн һайхан нүлөө үзүүлдэг юумэн тухай, бидэнэрые һалгаадаг болон хүсэ шадалыемнай буурулдаг юумэнэй хэды шэнээн хохидолтой, манай ажабайдалда харша байһан тухай эдэ үдэрнүүдтэ бодожо үзэдэг байял.

Айхабтар хүндэ бэрхэшээлнүүдые эрэлхэгээр дабажа байһан армян арад һайн хүршэ байлгые болон хани барисаае, аха дүүгэй нарин нягта харилсаануудые сэгнэжэ шададаг гэжэ эндэ байхадаа бидэнэр харанабди. Эдэ бүгэдэ шэнэдхэн хубилгалгын хэрэгэй амжалтатай байха байһанда бата этигэл, хүсэ шадал бидэнэртэ үүсхэнэ.

Удаань Н. И. Рыжков болон КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой комиссиин бусад гэшүүд корреспондентнүүдэй асуудалнуудта харюусаһан байна.

«Литературная газетын» корреспондентын асуудал: Нэгэхэнлэ минутын турша соо Арменийн 400 шахуу тосхон хохидоо, 58 тосхон сүм һандаргагдаа. Эдэ бүхы тосхонууд дахинаа һэргээн бодхоогдохо гэшэ гү?

Н. И. Рыжков: КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой комиссиин һанамжа бата бэхи. Бага сагаар һандарһан гү, али сүм хосорһон бүхы тосхонуудые һэргээн бодхоохо хэрэгтэй. Политбюрогой комиссиин болон республикын хүтэлбэриин һанамжа иимэ нэгэн адли юм. Эдэ тосхонуудые миин хаяха гэшэ оройдоо хэрэггүй ябадал гэжэ тоолохо байнабди.

ТАСС-ай корреспондентын асуудал: Советскэ Союзай Телеграфна Агентствын бригада эндэ хүдэлнэ. Бидэнэр нэгэтэ бэшэ Ленинаканда ошообди. Тиихэдээ урдань баригдаһан гэрнүүд яһала үлөө, харин мүнөө сагай панелеэр баригдаһан олон дабхар гэрнүүд һандаргагдашаһан байна гэжэ харагдана. Энэ нютагай сейсмологическа онсо байдалые хараада абангүй олон дабхар байрын гэрнүүдые бариха ябадал зүбшөөһэн хүнүүд харюусалгада хабаадуулагдаха гэшэ гү? Хоёрдохи асуудал: олондо мэдээсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараадаг совет хэрэгсэлнүүдэй эдэ үдэрнүүдтэ ябуулжа байһан хүдэлмэриень болон үүргыень ямараар сэгнэхэ байнабта?

Н. И. Рыжков: Бидэнэр правительственна комиссиие тусхайтаар бии болгоһон байнабди. Үсэгэлдэр иимэ документдэ гар табяабди. Госстройн түрүүлэгшын орлогшын толгойлһон манай ороной эгээл ехэ эрдэмтэд тус асуудалые нарин нягтаар шэнжэлжэ үзөөд, ерэхэ жэлэй түрүүшын квартал соо совет правительствын тусхай тобшолол гаргаха зэргэтэй. Манай һанахада, эндэ хэдэн алдуунууд гаргагдаһан байна.

Нэгэдэхинь, Ленинаканда табигдаһан 9 дабхар гэрнүүдэй тус конструкци иимэ газарай хүдэлэлгые тэсэхэгүй байна. Тиимэһээ тэдэниие сейсмическэ тус зонодо барижа болохогүй байгаа. Хоёрдохинь. Мэргэжэлтэдэй хаража үзөөд, түрүүлэн сэгнэһэнэй ёһоор барилгын шанар муу байгаа. Технологи ехээр хазагайруулха ушарнууд дайралдаһан байна. Эдэ бүгэдэ түрүүлэн табигдаһан сэгнэлтэнүүд болоно. Правительственна комисси бии болгогдоо гэжэ хэлээ һэнби. Тиимэһээ тэрэнэй тобшололоо гаргахадань, бодото сэгнэлтэнүүд үгтэхэ байха. Республика соо тус асуудалнуудые шиидхэжэ байһан хүтэлбэрилэгшэдтэ хэбаатайгаар баһал тобшололнууд хэгдэхэ ааб даа. Саашадаа иимэ байдалай тохёолдохогүйн тулада юу хэхэ хэрэгтэйб гэһэн дурадхалнууд мүн лэ оруулагдаха юм.

Хоёрдохи асуудал олондо мэдээсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүдтэ хабаатай байгаа. Тэдэнэй хүдэлмэриие бидэнэр үндэрөөр сэгнэнэбди. Дутуу дунданууд оройдоо үгы гэжэ хэлэжэ болохогүй юм аабза. Хаанашье дутуу дунданууд байдаг ха юм. Гэбэшье олондо мэдээсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүд гол түлэб һайнаар хүдэлөө.

«Маяк» гэжэ радиопрограммын корреспондентын асуудал: Сейсмологическа талаар аюултай манай ороной районуудта «түргэн туһаламжын хүсэнүүдые» бии болгоходо, таарамжатай байха бэшэ гү?

Н. И. Рыжков: Холын хараатай асуудалнуудые шиидхэхэ хэрэгтэ эдэ үдэрнүүдтэ тон бага саг үлэдэг байгаа. Тэрэ саг үнэн дээрээ үгы байгаа гэхэдэ болохо. Эдэ бүхы үйлэ хэрэгүүдэй гүн соо ябажа байхадаа, байгаалиин аюулай ямар ехэ хохидол асардаг байһаниие харахадаа, абаралгын хүдэлмэриин һайн, муу талануудые сэгнэхэдээ, манай ороной бүхы нөөсэ арга боломжонуудые элсүүлхэ талаар һайн дүй дүршэл бии байгаа, тэрэл үедэ дутуу дунда юумэнүүдшье ушараа гэжэ харагдаа гээд бидэнэр тоолохо байнабди. Энэ аюулай улам холодоходонь, хүдэлмэриин зүндөө ороходонь, тус асуудалнуудые тон наринаар хаража үзэхэ хэрэгтэй болохо. Гансал Дунда Азида болон Закавказида «түргэн туһаламжын хүсэнүүдые» бии болгохо тухай эндэ хэлэхээр бэшэ гэжэ һанаха байнаб. Түргэн туһаламжын бүхэли байгууламжа тухай хэлэхэ хэрэгтэй хаш. Тэрэ эрдэмэй-техническэ болон үйлэдбэриин ехэ хүсэ шадалтай, нөөсэдөө техникэтэй, медицинын, транспортын хэрэгсэлнүүдтэй байжа, эдэ бүгэдыень ямар нэгэ аюулай хойшолонгуудые усадхалгада элсүүлхэ арга олдохо байгаа. Москвагаа бусажа ерэмсээрээ, иимэ байгууламжа зохёон бии болгохо даабари тусхай албануудта үгэхэбди. Хилын саана хүдэлдэг нүхэдөө энэ асуудалаар бүхы мэдээсэлнүүдые суглуулхыень үсэгэлдэр гүйһан байнаб.

«Красная звезда» газетын корреспондентын асуудал: Урдахи пресс-конференци дээрэ хүдэлмэриин түрүүшын шатада армиин дүүргэһэн үүргэ тухай хөөрэлдөө һэмди. Хоёрдохи шатадань армиин үүргэ хайшаа байха гээд комисси тоолоноб?

Н. И. Рыжков: Аюулай болоһон газарта сэрэгэй подразделенинүүдэй 20 мянган солдадууд болон офицернүүд, гражданска оборонын 10 мянган түлөөлэгшэд хүдэлнэ гэжэ би хэлээ һэнби. Үүргэнь хубилха юм ааб даа. Мүнөө тэдэнэр һандарһан гэрнүүдые сэбэрлэнэ, үглөөдэр барилгын хүдэлмэридэ бэлэдхэл хэхэ, саада үдэр барилга хэхэ юм аабза.

«Советская культура» газетын корреспондентын асуудалнууд: Газарай хүдэлэлгэһөө хохидогшодто туһа болгон, валютаар ороһон эд зөөри хайшаагаар хэрэглэгдэхэ гэшэб? Хоёрдохинь: тосхон һууринуудые хүгжөөлгэдэ социально-соёлой-ажаһуудалай объектнүүдые барилгада үлэһэн мүнгэ урдань хэрэглэдэг байгаабди. Арменийн һандаргагдаһан хотонуудые болон тосхонуудые һэргээхэдэ, иимэ юумэн дахинаа ушархагүй гэжэ найдахаар гэшэ гү?

Н. И. Рыжков: Валютаар ороһон эд зөөри тухай. Эдэ бүгэдэ хоёр газарта суглуулагдана — Арменидэ, Москвада, Внешэкономбанкда. Энэ эд зөөриин хэды шэнээн болохо байһаниие бидэнэр мэдэнэгүйбди. Орожо үргэлжэлһөөр ха юм. Ямараар гаргашалха гэжэ хараална гэшэбибди? Арменийн хүтэлбэритэй энэ асуудал зүбшэн хэлсээ һэмди. Гүрэнүүдһээ, зарим фирмэнүүдһээ, зарим эрхэтэдһээ ороһон валютна эд зөөрие бүхыдэнь Армян республикада дамжуулан үгэхэбди. Бүхыдэнь, һүүлшынь зэд мүнгэн болотор. Тус мүнгэ түбһөө гаргашалхагүйбди. Бүхы мүнгэн республикада сэхэ дамжуулагдаха юм. Иимэ эд зөөриеэ ямараар гаргашалха байһанаа республика өөрөө тодоруулаа хаш. Аюулай болоһон газарта шэнээр баригдахаар хараалагдажа байһан больницануудта, поликлиникэнүүдтэ, нарайлалгын байшангуудта хэрэгтэй медицинскэ түхеэрэлгэнүүдые худалдан абалгада тус эд зөөри хэрэглэгдэхэ гэһэн шиидхэбэри мүнөө дээрээ абтаад байна.

Хоёрдохи асуудал — соцкультбыдэй объектнүүд тухай. Эндэ бүхы юумэн тад ондоо байха гэжэ би һананаб. Бидэ хадаа имагтал соцкультбыдэй объектнүүдһээ эхилхэ ёһотой болонобди. Нэн түрүүн һургуулинуудые, больницануудые, хүүгэдэй саадуудые бариха хэрэгтэй, энээнтэй хамта гэр байра бариха ушартай болоно. Ушар иимэһээ эдэ хотонуудай али бүхы талаһаа адли тэгшэ хүгжэлтэ түйлагдаха гэжэ бидэ этигэнэбди.

ТАСС-ай шэнжэлэгшын асуудал: Николай Никитович Слюньковто асуудал: Эдэ бүхы хүшэр хүндэ үдэрнүүдтэ Политбюрогой комисси арад зоной дунда ябаа, тэдээнтэй уулзаа, хүнүүдэй ажал хэжэ байхые хараа гэшэ. Тиимэһээ республикын Компартиин эхин организацинууд, тэрэнэй үндэһэн шата, өөрыгөө ямараар харуулааб гэжэ та тоолонобта?

Н. Н. Слюньков: Айхабтар орёо бэрхэшээлтэй оршон байдалда, гансашье айхабтар ехэ һандарал хосоролойшье бэшэ, харин партийна, совет, ажахын зургаануудай олон тоото хүдэлмэрилэгшэдэй, партийна эдэбхитэдэй горитой хубиин наһа бараһан оршон байдалда бүхы дээрээ республиканска партийна организаци, эхин организацинууд, районно комитедүүд өөһэдыгөө эгээл һайн талаһаа харуулаа юм. Николай Иванович Рыжков хэдэ хэдэн хүнүүдэй нэрэнүүдые нэрлээ һэн. Энэ гашуудал хохидолто ушарай түүхэ-бэшэгтэ коммунистнуудые эрхим һайнаар харуулһан, тэдэнэй тэсэбэриие, баатаршалга, эрэлхэг зориг, бэеэ бариха ябадалые, шэн зоригто ажалыень иимэ асари ехэ һандаралай урда эли тодоор харуулһан жэшээнүүд үсөөн бэшэ байха юм.

Нүхэр Мурадян, партиин Спитакска райкомой нэгэдэхи секретарь, гэр бүлынгөө арбан нэгэн гэшүүниие алдаа. Тиигэбэшье тэрэ муудажа байгаагүй, амиды үлэһэн коммунистнуудые толгойлоод, хүн зониие абаралга эмхидхэжэ, медицинскэ түрүүшын туһаламжа үзүүлхэ, тэдэнэй ажаһууха эрхэ байдал хангаха талаар бүхы хүдэлмэри эрхилһэн байна. Тэрэ өөһэдынгөө дүтынхидые хүдөөлүүлхэ аргагүй байгаа — өөрынгөө хүдэлмэриин газарһаа гаража ошоогүй, хүнүүдһээ, арад зонһоо холодоогүй байха юм.

Энэ жэшээ гансашье партийна организациин секретарь бэшэ, харин партийна организациин хүтэлбэрилэгшэ, тэрэнэй ёһотой удамарша имагтал иимэ байха ёһотой гэжэ харуулна бшуу. Үнгэрхэдөө, национальна герой гэжэ би хэлэхэ байнаб. Тэрэниие иигэжэ гансашье коммунистнууд бэшэ, харин бүхы ажалшад сэгнэнэ ха юм. Имагтал иимэ коммунистнууд гашуудал хохидолто үдэрнүүдтэ бүхы хүдэлмэри толгойлоо гэшэ.

Ленинаканда партиин районно комитедэй нэгэдэхи секретариин хажууда бодото дээрээ бюрогой гэшүүд амиды үлөөгүй байха юм. Тэрэ баһал тиимэ байгаа. Гүйсэдкомой түрүүлэгшэ, коммунист, баһал гэр бүлэеэ алдабашье, мүн лэ ажал хүдэлмэридөө үлэһэн байна. Иимэ жэшээнүүд олон байха. Хүн зониие абархын түлөө амиды үлэһэн коммунистнуудай түрүүлэн бодоһон, тиигэбшье эгээл һүүлдэ гаража ошодог байһан олон һуурин тосхонуудаар бидэ ябаабди.

Эндэ партиин Ереванай городской комитедэй, райкомуудай, партийна эхин организацинуудай, городой коммунистнуудай хүдэлмэриие һануулан, хэлэнгүй гаража болохогүй байна. Аюул тодхорой ушарһаар хэдыхэн часай үнгэрөөд байхада, 7 мянганһаа дээшэ хүн бүхы техникэтэеэ хамта һандарһан газарнуудта ерэжэ, абаралгын хүдэлмэри эхилһэн байна бшуу. Тэрээндэ һүүлээрнь 70 мянганһаа дээшэ хүн хабаадаһан байгаа.

Хүдөө нютагуудта айхабтар орёо байдал мүнөө тогтонхой. Юуб гэхэдэ, түрүүшээр бүхы хүсэеэ томо городуудта табиһан байгаа гэшэ. Гэбэшье хүдөөдэ коммунистнууд баһал эдэбхи үүсхэл гаргажа, шефтээ абажа, һандаралда ороһон районуудта, хүдөөгэй райкомуудта тодорхой туһаламжа үзүүлжэ байнхай. Энэ һайн һайхан хүдэлмэридэ Ереванай районно комитедүүд болон партийна эхин организацинууд хабаададаг байна.

Илангаяа мүнөө айхабтар ехээр буужа байгаа ашаануудые буулгаха хэрэгтэ зарим тэды бэрхэшээлнүүдэй тохёолдоходо, тэрэ ашаае иишэ тиишэнь эльгээхэ хэрэгтэ тодорхой туһаламжын хэрэгтэй болоходо, ехэ түргэн штаб байгуулагдажа, партиин Ереванай городской комитет энэ хүдэлмэри эмхидхэхэ талаар харюусалгатай уялга өөр дээрээ даажа абаһан байна. Иимэ жэшээнүүдые хэдэн арбаадаар, зуугаадаар, мянгаадаар дурдажа болоно.

«Социалистическая индустрия» газетын корреспондентын асуудал: Түрүүшын гэрэй һууриин эхин шулуун хэдыдэ табигдахаб, городууд ба һууринуудые һэргээн бодхоолгодо үнэн дээрээ хэды саг хэрэгтэй болохоб?

Н. И. Рыжков: Хоёр жэлэй үнгэрхэдэ, хүдэлмэри дүүргэгдэхэ байха гэжэ хэлэхэ байнаб. Харин түрүүшын шулуун хэзээ табигдахаб гэжэ Ю. П. Баталин харюусаха байха.

Ю. П. Баталин: Заатагүй түрүүшын кварталда. Бидэ мүнөө ороной болон Арменийн эрдэмтэдһээ бүридэһэн комисси байгуулаабди. Ямар газарнуудта гэрнүүд баригдахаб, газарай хүдэлөөнһөө хэр зэргэ аршалагдахаар байхаб гэһэн эсэсэй шиидхэбэри энэ комис-

(Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта).

ХОЁРДОХИ ШАТАНЬ—ҺЭРГЭЭН БОДХООЛГО

[Түгэсхэл. Эхиниинь 3-дахи нюурта].

си хэдэн үдэрэй һүүлээр бидэндэ үгэхэ ёһотой. Үсөөн этажтэй гэрнүүд, индустриальна аргаар суглуулагдадаг гэһэн модон хебтэгайнуудаар баригдадаг гэрнүүд тухай хэлэхэ болоо һаа, эдэ гэрнүүд январь соо баригдаха юм.

Арменпрессын асуудал: Хэрбээ гадаадын фирмэнүүд Армениде барилга хэхэ дуратай байгаа һаань, тэдэндэ зүбшөөл үгтэхэ гээшэ гү?

Н. И. Рыжков: Бидэ тэдэнэй хабаадалга бүрүүшөөнэгүйбди. Италиин түлөөлэгшэдтэй хөөрэлдөөн үрдишлэн болоһон юм. Спитагай районуудай нэгэндэ барилга хэхэ ябадалда хабаадаха дуратай байһан тухайгаа тэдэ мэдүүлээ һэн. Минии һанахада, мүнөө энэ асуудал Италиин правительство хаража байна. Католикос Нэгэдэхи Вазгенэй манай хөөрэлдөөнэй үедэ тэрэ иигэжэ хэлээ һэн: Хойто ба Урда Америкада тэрэ хүдэлмэри ябуулха һанаатай, тиигэжэ армян общинануудай Степанаван хотые һэргээн бодхоохын тула материальна болон мүнгэ зөөриин ашаар туһалха арга байна. Хэрбээ зарим түрүүдэд гү, али фирмэнүүд зарим объектнүүдые гү, али районуудай барилгада туһа хүргэхөөр бэлэн байгаа һаань, бидэ энээндэ гансал баяр хүргэхэ байнабди.

Иимэрхүү дурадхалнууд Улаан Хэрээһэнэй лигиин Генеральна секретарһаа хөөрэлдөөнэй үедэ баһал зүбшөөн хэлэсэгдэһэн байна. Бидэ эльгээһэн эм домойнь, дулаан хубсаһа хунэһэн болон майхангуудые түлөө баян баясхалан хүргэһэн ба мүнөө энээгээр дутадаг үгы болоной гэжэ дуулаһан байнабди. Манай һанахада, иимэ юумэн бусад оронуудта хэрэгтэй болохо магад байна. Энээнтэй хамта Армениде ямар нэгэн барилга хэхын тула Улаан Хэрээһэндэ мүнгэ суглуулжа байһанайнь түлөө хөөрэлдөөнэй үедэ бидэ баяр хүргэһэн байнабди. Энэмнай, жэшээнь, ябажа шадаагүй хүнүүдтэ зориулһан госпиталь гү, али протезүүдые хэхэ заводые, фабрикашье байжа болохо.

Үсэгэлдэр ООН-ой Генеральна секретариин түлөөлэгшэтэй хөөрэлдөөн болоо. Иимэрхүү объектнүүдые барих һаа, гансашье энэрхы һайхан үг удхатай байха бэшэ, хэрэг уласхоорондын һайн харилсаануудай һүлдэ тэмдэг болохо байгаа гэжэ һанамжануудаа мүн лэ хэлэгдээ.

С. Г. Арутюнянда Гостелерадиогой корреспондентын асуудал: Газарай хүдэлһэнэй хойшолонгуудые усадхаха ябадалда Армени ямар материальна хүтэбэрээ оруулааб, тэрэнэй экономическа хүсэ шадал хэр гээшэб?

С. Г. Арутюнян: Хэрбээ энэ хүшэр хүндэ үдэрнүүдтэ манай агууехэ гүрэнэй түлөө үнэн зүрхэнэй мэдэрэл, манай ороной бүхы арадуудай туһаламжа байгаагүй һаа, мүнөө Армени ямар байдалтай байха байгааб гэжэ хэлэхэнь бэрхэ байна. Манай арадай һайхан дурсахаалда бүгэдэнийтын һаналга нэгэдэжэ, ороной бүхы дэлхэйн бүхы улгуу тохоймоо һарбайһан туһаламжын гарнууд хэтэ мүнхэдөө үлэхэ юм.

Эдэ үдэрнүүдтэ айхабтар олон бэшэгүүдые, телеграммануудые, хохидолгонгуудые бидэ абанабди. Хүнүүд өөрынгөө үнэн зүрхэнэй мэдэрэл, манай ороной бүхы арадуудые, манай партиин Центральна Комитедтэ, М. С. Горбачевта баяр баясхалан хүргэжэ гээшэ, М. С. Горбачев аяншалга ерээд, республикынгаа эрэдэ, Ленинаканда, Спитагта, Кироваканда хүн зонтой оло дахин уулзаһан байна. Эдэ уулзалганууд бидэндэ сэгнэшэгүй ехэ удха шанартай байгаа. Юуб гэхэдэ, тухашаржа байһан зүрхэ сэдьхэлдэ бата найдал түрүүлээ, манай хүн зондо, Армениин ажалшадта шэн зориг түхеөгөө.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой комиссиин ажал ябуулга бидэндэ, республикын хүтэлбэрилэгшэдтэ жэшээ болохо үгөө гэжэ би хэлэхэ ёһотойб. Тэрэ эдэ бүхы үдэрнүүдтэ, часнуудта, үнгэрхэдөө минутануудта гэжэ би хэлэхэ байнаб; таһалгаряагүй хүдэлөө гээшэ. Мүнөөдэр бидэ Ереванда хүрэжэ, городой хүн зонтой уулзахын тула арай гэжэ хоёр час саг олообди. Эдэ үдэрнүүдтэ хэһэн хүдэлмэриинь түлөө манай партиин Центральна Комитедтэ, комиссида, КПСС-эй ЦК-гай Политбюродо городой ажалшадай мүнөөдэр хэлэһэн үнэн зүрхэнэй баяр баясхалангай үгэнүүд зүрхэ сэдьхэлыемнай ехээр долгитуулаа гээшэ.

Арменидэ туһа хүргэхөөр гараа һарбайһан бүхы дэлхэйн хүнүүдтэ, бүхы оронууд болон арадуудта баяр баясхалангай үгэнүүдые Армениин арадай, республикын ажалшадай үмэнэһөө хүргэхые би хүсэнэб. Армениин аюул тодхорой гол удхань бодото дээрээ мүнөө энэрхы сэдьхэлэй, юумэ хайрлалгын, хүнэй һайн һайхан шэнжэ шанарай гол удха болоо ха юм.

Газарай хүдэлөөнһөө хохидолые усадхаха ябадалда манай республикын тодорхой хабаадалга тухай хэлэхэ болоо һаа, республикын бүхы арга боломжонууд, бүхы нөөсэнүүд элсүүлэгдэхэ юм.

«Известия» газетын асуудал: Газарай хүдэлөөе уридшалан мэдэхэ арга боломжо бии гээшэ гү?

Н. И. Рыжков: Эдэ үдэрнүүдтэ бидэнэй эрдэмтэдтэй уулзаһамнай эли ааб даа. Эндэ СССР-эй Наукануудай академиин вице-президент Н. П. Лаверов байна. Энэмнай ороной эгээл ехэ эрдэмтэдэй нэгэн гээшэ. Тэрэ хэдэ хэдэн мэргэжэлтэдые урижа асараа, үдэр бүри газар ямар байдалтай байнаб гэжэ тэдэ тодорхойлно, шэнжэлнэ. Газарай ехээр хүдэлһэнэй һүүлээр заатагүй олон хүдэлөөнүүд бага боло болоһоор үнгэрдэг байна. Иимэ хүдэлөөнүүд мянга гаран болоо. Жэшээнь, үсэгэлдэр суудхын туршада иимэ 22 хүдэлөөн тоологдоо. Ушар иимэһээ газарай ехэ хүдэлөөн дабтагдаха аа гү гэжэ арад зон һанаата болоно. Энэ зонодо газарай иимэ ехэ хүдэлөөнһөө дулдыдадаг тодорхой хуули ёһоной гуримаар бүхы юумэн боложо байна гэжэ эрдэмтэд хөөрэнэ. Энэмнай эрдэмтэдэй һанамжа мүн.

Саашаа юун болохоб гэжэ хэлэхэнь бэрхэтэй. Бүхы абтажа байгаа мэдээнүүдые гүнзэгыгөөр шэнжэлжэ үзөө һаа, зарим тэды үзэгдэлнүүдые уридшалан мэдэхэ бага-сага арга боломжонууд мүнөө бии хэбэртэй гэһэн тобшолол хэжэ болохо байна. Иимэ ушарта юумэ нарин нягтаар хаража үзэхэ ёһотой. Мүнөө эрдэмтэд Арменидэшье, манай ороной бусад нютагуудташье газарай хүдэлөөе хинадаг албанай суглуулһан бүхы мэдээнүүдые шэнжэлжэ байна гээшэ. Францууд, американецууд өөһэдынгөө туһаламжа бидэндэ дурадхана, бидэ нарижуулагдаһан һайн аппаратура табяа гээшэбди.

Манай ороной газарай хүдэлөөе шалгаха албанай хүдэлмэриие һайжаруулха хэрэгтэй гү? Заатагүй хэрэгтэй. Энэ асуудалые горитойгоо һайжаруулха баатай болонобди гэжэ һананаб. Эндэ хоёр гол асуудал бии. Нэгэдэхинь, энэмнай газарай хүдэлөөе шалгаха албанай техническэ хангалга болоно. Харин хоёрдохинь, бүхы албануудай тодо һонор хүдэлмэри хангаха ябадал болоно. Газарай байдалые шэнжэлжэ шадаха, уридшалан һануулга хэхэ аргатай албан байгуулагдаха ёһотой. Эндэмнай, эрдэмтэдэй мэдээсэлнүүдые хаража үзэхэдэ, үшөөл олон «сагаан толбонууд» байха юм. Тэдэниие мүнөө тайлбарилжа шадахагүй байһамнай халаглмаар.

Нэшнл Паблик Рэйдиогой корреспондентын асуудал: Ленинаканда үшөөл олон эхэнэрнүүд болон үхибүүдые би хараа б. Тэдэ тэндээ үлэхэ гү, город хэзээ һэргээн шэнэлэгдэхэб?

Н. И. Рыжков: Һандаралай ба энэ райондо тохёолдоһон байдалай хэм хэмжээе харахадаа, республикын хүтэлбэрилэгшэдтэй хамта бидэ тон тодорхой иимэ тобшолол хэһэн байнабди: энэ районһоо үхибүүдые, эхэнэрнүүдые, үбгэд, хүгшэдые гаргаха хэрэгтэй. Харин эрэшүүлые эндэнь үлөөхэ. Түрүүшын шатада тэдэ абаралгын хүдэлмэри хэхэ, харин һүүлээрнь барилгада ороолсохо ёһотой болоно. Түрүүшын гэрнүүдэй бии боложо эхилхэдэ, хүнүүд һөөргөө бусажа, түрэл городтоо дахинаа ажаһууха болоно ха юм. Олонхинь һэргээн бодхооһонойнь һүүлээр өөһэдынгөө предприятида бусаха зэргэтэй.

«Возни» гэжэ армян журналай асуудал: Николай Иванович, танай хүшэр хүндэшье, һайн һайхан ажалай түлөө Таниие үнэн зүрхэнһөө амаршалхыемни зүбшөөгыт. Манай арад тухай урдань тогтонижоһон ямар бодомжо танда байгааб, энэ саг соо тэрэ бодомжотнай хубилаа гээшэ гү, хэлэжэ үгыт?

Н. И. Рыжков: Би мүнөөдэр Ереванта хоёр часай туршада танилсахадаа, үйлсэдэ энэ асуудалда харюу үгэһэн байнаб.

Манай ябаһан лэ газарта хүн зон олон байгаа, тиигэжэ хөөрэлдөөнүүдэй эхилдэг байһаниинь эли ааб даа. Энээнһээ урагша Арменидэ нэгэшье ябажа үзөөгүй байгааб. Хүдэлмэриин талаар Армениһээ ерэһэн нүхэдые мэдэдэг һэм. Танай арад тухай бодомжо намда байгаа ааб даа. Гэбэшье эдэ үдэрнүүдтэ бүри гүнзэгыгөөр ойлгодог болооб. Арадай нягта нэгэдэл хараа б. Тэрэ энэ аюул тодхорые ямар эрэлхэг зоригтойгоор дабажа гарааб, яажа бэе бэедээ туһалдаг байгааб гэжэ баһал хараһан байнаб. Энэ гашуудал хохидолой һүүлээр армян арадта бүри ехэ хүндэтэйгөөр хандадаг болооб.

Д. Т. Язовта зорюулһан ТАСС-ай журналистын асуудал: Газарай хүдэлөөнэй хойшолонгуудые усадхалгада манай сэрэгшэдэй үүргые та яажа сэгнэнэбта?

Д. Т. Язов: Энэ гэнтын аюултай тэмсэлдэ эгээл эмхитэйгээр түрүүлэн имагтал сэрэгшэд ороо гэжэ тэмдэглэхые хүсэнэб. Тэдэ һандарһан гэрнүүдые сэбэрлээ, зарим сэрэгшэдэй гэр бүлэнүүдэй гээгдэлдэ ороошье һаань, тэдэ дүүрэн бүридэлөөрөө хүдэлдэг байгаа. Тэдэнэй туһаламжаар эдеэ хоол бэлдэхэ пунктнууд саг соогоо эмхидхэгдээ, бүхы байһан майхангууд табигдаа. Һүүлээрнь, Н. И. Рыжковой даабариин ёһоор, олон тоото майхангууд агаараар асарагдаа. Сэрэгшэд һуурин тосхонуудта тэдэниие табихадань туһалаа, хилээмэ, эдеэ хоолой бусад зүйлнүүдые городуудта, посёлогуудта болон тосхонуудта зөөдэг байгаа. Тэдэ өөрынгөө зорилгые нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэнэ гэжэ тоолоноб.

Һандаралда ороһон городууд хаана, яажа баригдахаб гэжэ **Эн-Би-Си телекомпаниин корреспондент** һонирхобо.

Н. И. Рыжков: Городуудай барилга тухай би хэлээ бэлэйб. Хоёр город — Ленинакан, Кировакан — өөрынгөө хуушан хилээр баригдаха юм. Харин ондоо конструкциин гэрнүүд баригдаха болоно. Спитак тушаа асуудал мүнөөдөө шиидхэгдээгүй байна. Ю. П. Баталин мүнөө энэ асуудалые шиидхэжэ байна. Энэ город газарай гангай эгээл уулзадха дээрэ оршоһон байха юм. Мүнөө проектантнуудшье, сейсмологуудшье хүдэлжэ байнхай. Спитагые хаана барижа болохоб, хаана барижа болохогүйб гэжэ тэдэ хэлэхэ ёһотой.

«Советакан Айастан» газетын корреспондентын асуудал: Һандаралда ороһон район ямар нөөсэнүүдэй аргаар һэргээн бодхоогдохо байнаб? Энэ асуудал Ю. Д. Маслюковто табигдаба.

Ю. Д. Маслюков: Армениие һэргээн бодхоолго ба газарай хүдэлөөнэй хойшолонгуудые усадхалга бусад союзна республиканууд, министерствэнүүдэй ба албан зургаануудай мэдэлдэ байһан нөөсэнүүд болон мүнгэ зөөриин ашаар бэелүүлэгдэхэ болоно. Тиимэһээ Армениие һэргээн бодхоолгодо бүхы оромнай хабаадаха ушартай. Иимэ шиидхэбэри мүнөө абтанхай. Энэ асуудалаар мүнөө табан тогтоол бэлдэгдэжэ байна. Тэдэ энэ неделиин һүүл багта хаража үзэгдэхэ юм.

«Майнити» гэжэ япон газетын асуудал: Һүүлэй сагта Нагорно Карабах тухай асуудал хурсаар табигдажа байгаа. Газарай хүдэлһэнэй һүүлээр тэрэнэй шэнжэ хубилаа гээшэ гү?

С. Г. Арутюнян: СССР-эй Верховно Соведэй сессиин һүүлээр М. С. Горбачев КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүдтэй хамта Армени болон Азербайджанһаа һунгагдаһан СССР-эй Верховно Соведэй депутадуудтай ...

БАЯН САГААНАЙ ХОРМОЙДО

Үлэгшэнэй дунда һургуулиин 60 жэлэй ойдо

БУРЯАД нютагайнгаа түб хото Улаан-Үдэһөө гараад, баруун урагшаа зурыһан дардам харгыгаар табилуулһаар сэлгеэ долгито Сэлэнгынгээ, зэрэлгээтэ Зэдынгээ голнуудаар зубшаһаар үзэсхэлэнтэ һайхан Үндэр Баабай гэжэ нэршэһэн Хайсагарай дабаанай «эмээл» соогуур гарашахадаа, энэ замбиин эгээл гоёхон шэмэгтэ нютагуудай нэгэн болохо заха холын Захааминай дэбисхэр эхилшэбэ гэжэ ойлгохот. Энэ нютагай угалзата номин дайдын эхин аршам хадаа огторгой өөдэ орьёлон зүдхэһэн Баян Сагаанай хормойһоо нэмжыһэн Үлэгшэн нютаг юм даа...

Энэ нютагай хэдэн зуун жэлнүүдэй түүхын абдарые үудалха болоо һаа, үе сагтаа үнгэрһэн янза бүриин ялхитайшье, номгон жэгдэхэн бөөмэйлүүршье урасхалнууд үнгэрһэн байха. Саг үеынгөө байдалһаа уламжалан, удаанааршье һаа, али болохоор хүгжэжэ захалһан гэгээрэлэй һабагша татагдажа эхилһэн юм. Арга шадабариингаа янзаар үмсынгөө багахан ажахыһаа абадаг болоһон сагаан эдеэгээ гү, али арһа шүрбэһээ, таряа талханай зүйлөөр андалдахын тула гадна руу гарахадаа, тоолуурханай зэргын тоо тэмдэг таниһаар лэ зоной дундын «эрдэм» эхилээ һэн бэзэ...

Нютаг соогоо эрдэм мэдэсээрээ алдаршаһан Сэбээнэй Шүлтэм гэдэг өөрөө арай шамай гэжэ монгол хуушан бэшэгтэ һураһан мэдэсээ зонойнгоо дунда тараахын тула сүхэршэгүй ехэ абьяас гаргаһан юм гэлсэдэг. Баруун Гол, Үтэгтэ, Уляатай болон бусад дүтын нютагуудай айлнуудаар дамжан ябажа ехэнхидээ залуушуулые монгол хуушан бэшэгтэ һургадаг байһан гэхэ. Үдэшэндөө нэгэ айлай гуламтын дэргэдэ, зуухын галай дэргэдэ гү, али носоогдоһон үйһэнэй гэрэлдэ, тортогтуулагдаһан үйһэн дээрэ түрүүшын үзэгүүдые бэшэжэ һургадаг байгаа. Һурагшадыньшье нэгэ, хоёр лэ зон һаабза. Шүлтэм түлөөһэшье абадаггүй, амандаа эдеэд лэ багшалдаг, «багша Шүлтэм» гэжэ нэршэһэн байгаа.

Тиигэжэ Үлэгшэн нютагай зоной дунда «А» үзэгэй аша туһые үндэһэлүүлэн ойлгуулһанай ашаар бэшэг таниха болоһон, бэшэжэ һураһан «эрдэмтэд» бии болоһон гэлсэдэг. Энэ хадаа хожомоо нютагай улад зоной гэгээрэлэй эхин һабагша боложо үгэһэниинь дамжаггүй.

Анха түрүүн жаран жэлэй саада тээ, 1928 ондо, Захааминай аймагай дэбисхэр дээрэ хүдөөгэй залуушуулые эрдэм номдо һургахын тула нютагай таряашад, малшадай хүүгэдые һургаха һургуули нээхэ тухай асуудалай гарахада, тэрэ үедөө эрдэм бэлигтэйшүүлээр нилээд олон болоһон, соёл болбосоролой удха шанарые үндэһэ узууараарнь ойлгоогүйшье һаа, эхин шатыень онобшолһон зонтой нютагта—Үлэгшэндэ нээхэ гэһэн ушар арсашагүй.

Соёл болбосоролой эхин гуламта болоһон Үлэгшэнэй малшад-таряашадай һургуулида Захааминай нютагуудһаа залуу үетэн эльгээгдэжэ һурадаг болоһон байна. Энэ һургуулиие дүүргэжэ гараһан үетэн соёл болбосоролой, гэгээрэлэй, идхан ойлгууламжын ехэ хүдэлмэри нютагуудтаа ябуулжа, социалис байдал тогтоолсохо удамаршад боложо гараһан байдаг. Хожомоо соёлой, комсомолой, ажахынуудай, советүүдэй хүдэлмэриие ударидагшад, багшанар, ажабайдалай олон һалбарита замай залууршад болон гараһан юм.

Хүдөөгэй ажалшадай хүүгэдые эхин шатын эрдэмтэй (4 класс) болгохо тогтоолой үндэһөөр эндэ шэнэ һургуулиин байшан баригдаад, түмэр хушалтыень улаан шэрээр будажархиһан тула «улаан һургуули» гэжэ нэршээ. Мүнөө тэрэ хүүгэдэй саад болгогдоод байдаг.

Аймаг дотор буряад хэлэн дээрэ ном зааха дунда һургуули (арбан жэлэй) нээхэ тухай асуудал табигдаа. Энэ шухала харюусалгатай, яаралтай хэрэгые бэелүүлхые Үлэгшэн нютагай эрхэтэн, тэрэ үеынхеэрээ хадаа нилээд түрүү эрдэм мэдэрэлтэй, аймагай түрүүшын коммунистнуудай нэгэн, эдэбхитэй хүтэлбэрилэгшэ боложо гараһан Сэбээн Ульзетуев бэе дээрээ гол түлэб даажа абаа. Хамагай түрүүндэ һургуулиин байшан бодхоохо асуудал гараа һааб даа. Энэ хэрэгтэ дүтын нютагуудай (хэдэн олон жэжэхэн хамтаралнуудай) хүн зон хабаадуулагдажа, богонихон болзор соо, хараалагдаһанһаа 2 дахин түргэн, арбан жэлэй һургуулиин томо байшан бодхоогдоһон бэлэй.

Энэ һургуули хадаа гушаад онуудта Захааминайнгаа, Ториин аймагуудай буряад хүбүүд, басагадые 5-дахи классһаа захалуулжа һургадаг болоһон юм. Нютагуудтаа 1-дэхиһээ 4-дэхи класс хүрэтэр һураһан хүүгэд Үлэгшэнэй дунда һургуулида орожо, һуралсалаа үргэлжэлүүлдэг байгаа. Бүхы юумэн «тоһон соогуур, торгон дээгүүр» гэдэгтэл бэшэ һэн. Хамтын байра дуталдаха даа. Хүүгэд нютагай айлнуудта олоор байрладаг һэн. Холоһоо ерэһэн һурагшад (Санага, Енгорбой, Үлэнтэ, Хуурай Цахир, Доодо Бургалтай, Дээдэ Тори г. м нютагуудай) хоол хүнэһөөр дуталдаха. Теэд Үлэгшэнэй зон арга шадалаараа үхибүүдтэ туһалдаг, тэдэниие энхэрдэг, хайрладаг, өөгшөөдэг байһан юм. Тобшохоноор хэлэхэдэ, Үлэгшэнэй дунда һургуули хадаа тэрэ үеынгөө бүхы эрилтэнүүдтэй зохилдуулан, дунда эрдэмтэй хүнүүдые хүмүүжүүлэн гаргаһан байна.

Һургуулиин түрүүшын директорнууд Я. Н. Малханов, Л. И. Балдаев, Прокофьева, А. И. Хамаев гэгшэд Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуехэ дайнай урда тээ, Е. Т. Питерский, Е. М. Алексеева, Д. Ж. Дагбаев, гэгшэд дайнай хүшэр хүндэ жэлнүүдтэ, А. М. Атутов; М. Д. Цаганов, Е. М. Баранников, М. Ш. Дымпилов, Ц. С. Очирова, Ш. Э. Базаров, М. Б. Хубриков, Л. Жалсанов, П. Ц. Цыренжапов, Ш. А. Хазагаев, К. С. Ардаев гэгшэд тэрээнһээ хойшо ажаллаа. Энэл һургуулиингаа ашаар эрдэмэй дээжэһээ хүртэһэн О. Ц. Гармаева мүнөө директорээр ажаллана. Дээрэ дурдагдаһан нүхэдэй дунда РСФСР-эй, Буряадай АССР-эй габьяата багшанар, арадай гэгээрэлэй отличнигууд, орден, медальнуудта хүртэһэн дайнай болон ажалай ветеранууд, соло суута гараашад олон байха. Эдэл хүнүүдэй хүтэлбэри доро Үлэгшэнэй һургуулиин эбтэй эетэй, эрдэмтэй бэлигтэй багшанарай коллектив Эхэ орон дотороо мэдээжэ болоһон суута хүнүүдые хүмүүжүүлһэн байна.

Энэ һургуулида һуража гараһан Д. Б. Улымжиев эрдэмэй доктор профессор болонхой. Эрдэмэй кандидадууд, доцентнүүд олон. Тэдэнэй дунда Р. М. Дымпилов, Б. Б. Цыбикова, Р. Л. Балдаев, В. Л. Балдаев гэгшэд бии.

Хүдөө ажахын болон соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэд, спортын мастернууд олоор ургажа гараа. Хэдэн журналистнууд, шүлэгшэд бии. Тэдэнэй дундаһаа залуу поэтесса, Я. Гашегай нэрэмжэтэ Буряадай Журналистнуудай холбооной шангай лауреат Галина Базаржаповае тэмдэглэмээр.

Булжамууртал һайхан ирагуу уянгата дуугаараа Буряад ороноо бүхы дэлхэй дээрэ суурхуулһан СССР-эй арадай артист, КПСС-эй XXVII съездын делегат, СССР-эй Верховно Соведэй депутат Дугаржап Цыренович Дашиев мүн лэ Үлэгшэнэй һургуулиин хүмүүжүүлһэн жэргэмэл гээшэл даа. Иигэхэлээрээл энэ һургуули Захааминайнгаа, мүн хүршэшье аймагуудайнгаа ажабайдалда угаа ехэ үүргэ дүүргээ бшуу. Эндэ олоһон эрдэмээ үргэлжэлүүлээд, тусхай дунда, дээдэ һургуулинуудые дүүргээд, арадай ажахын һалбаринуудай мэргэжэлтэд олоор урган гараа гээшэ.

Энээхэн бэшэг соогоо аяар жаран жэлэй жаргалтайшье, «жабартайшье» үедэ борьбо дээрээ бордойхо үедөө дээрэһээ татуулжа, дороһоо дүмүүлжэ, эрдэмэй орьёл өөдэ тэгүүлһэн, хэдэн үеын нүхэдые тооложо барахагүй байһандаа гомдоноб.

Эгээн шухала, һанаха бодохо юумэн гэбэл, Үлэгшэнэй һургуулиин үүдэ түрүүшынхеэ татажа, богоһыень алхаһанһаа, «А» үзэг танижа, арба тоо мэдэжэ абаһанһаа хойшо үе, уг залгуулан эрдэмэй дугыгаар, ажалай харгыгаар урагшаа тэгүүлжэ ябагшадай олошоржо байгаашань һайшаалтай, урматай байна.

Д. АЮШЕЕВ,
СССР-эй Журналистнуудай холбооной гэшүүн.

Галина БАЗАРЖАПОВА

ҮРТӨӨ ҺАЙХАН ҺУРГУУЛИМ

Замбиин хаяа тулгаһан,
Залгаа шэлээр түшэгтэй,
Зэдын номин бүһэлүүртэй
Үртөө һайхан һургуулим.

Жаран жэлэй саанахана
Зоной дэлгэр һанаагаар
Заһагдаа бэлэй һууришни,
Зэдэлээ бэлэй нэрэшни.

Хамтын ажал эрхилхэ
Халуун хүсэлэй үе бэлэй,
Хамаг уладай гэгээрхэ
Хаһатай шунал үе бэлэй.

Үймөө ехэтэ сагые
Үүдэеэ сэлин угтаалши,
Эрдэмдэ тэгүүлһэн зониие
Энхэрэн урижа абаалши.

Ехэ, бага гэлтэгүй
Ерэжэл байгаа —арсаангүй,
Үзэг, бэшэг шудалха
Үсэд хүсэл хурса һэн.

Зэдэ, Захаамин илгаагүй,
Ород, буряад хамаагүй —
Жэгдэ бултэ суглараад,
«Жэгтэй» гэлсэн һураа һэн.

Ажабайдалайнгаа замда
Анхан эндэһээ гараа һэн,
Эхэ орон соогуураа
Эрдэмэй дээжэтэй тараа һэн.

Нютагтаа оломнай үлэжэ,
Наагуур саагуур суурханал—
Алтан тоонтынгоо сопые
Алас холуур дууданал.

...Холын тэдэ жэлнүүдэй
Хонхын жэгтэй уряахан,
Хайрлал дүүрэн сэдьхэлдэм
Хон-хон, хон-хон
жэнгирнэл.

ЗҮРГЭМНИ

Арбан жэлэй оршон соогуур —
Үбэлэй янгинама хүйтэн соогуур,
Хабарай тэрэнгиин хангал соогуур,
Намарай аажам хүгжэм соогуур
Һургуули тээшэм хүтэлһэн зүргэм—
Һанаан сэдьхэлэйм дурсалга, зүүдхэл.

Арбан жэлдэ аляалжа үдэһэн нүхэдни
Аргагүй түргэн наһанай ябасые мэдэрнэ гүт!
Аялга дуумнай аянгаа зэргэ һуларуулаа гү,
Али дэгжэжэ, аликинсмкайш урмашуулаа гү!
Баруун хадын тэрэнги хабартаа
Басаган дангинадал эшэһэн хэбэр үзүүлхэ,
Түшэгэнэхэ зариманай зүрхэн энэ үедэ хүлгөөд,
Түрүүшын дуранай охиндо абтан шэмшэрхэ.
Балшар сэдьхэлнай дэлхэйе багтаама һонор һэн,
Багшын абьяас аргагүй манда сэнтэй һэн,
Эдир наһанай эрмэлзэл ойлгон оролдоо һэн,
Энхэ замые бултандамнай заагаа һэн.
Байдалаа ямарааршье зохёоһон байбал бидэнэр
Бадма сэсэгтэ зунаа дурсан ябахалди,
Түүдэгэй дэргэдэ Байгал тухай дуугаа татажа,
Таабари хэлсэжэ, тангаригаа дахинаа үгэхэ гүбди!

МОНСУУДАЙ

Анхан түрүүшээр багадаа
Алхан богоһыеш
ороходомнай,
Анхарал һайхан һурагша
Альгаа тодон угтаа һэн.
Ханада Монсуудай үлгөөтэй
Хараха, каадалхань
жэгтэйхэн,
Хандахадаа багшамнай
зөөлэхэн
Харахан үһыемнай эльбээ
һэн.
Үзэглэл гартаа абажа,
Үгэ холбожо һураабди,
Үлэгшэн нютагай һургуули
гээд
Удангүй бэшэжэ шадаабди,
Монсуудайда удангүй дадажа,
Моро монсойторынь
зураабди,
Томонууд нилээн болоходоо
Тэрэнһээ гайхахаа
болёобди.

БАГШАНАРТАА

Баяраа, гашуудалаа мүнөөшье
Багшанартаяа хубаалдахаа
сэдьхэхэш даа,
Бэрхэтэй сагай болоходо
Бодолдоо заатагүй эрьехэш
даа.

Далай эрдэм ойлгуулаад,
Дальбараануудтал
далижуулаад,
Үреэл заяа үгөөрөө
Үдэшэн бидэнэрээ үлэнэлтэ.

Үгэ хүмүүжэл хоёройтнай
Үнэтэй удхань хубираагүй,
Сагай сайран ошобошье
Сохисо һудалынь һулараагүй.

Үлүү заримдаа гарахадамнай
Урмаа ехээр хүроошье һаа,
Урин хэбэрээ алдангүй
Нюудагаар нулимсаа
аршаһыетнай

Томоогүй тоомгүй
шабинартнай
Томо болоходоол ойлгоно.
Тандаа хэды үритэйгөө,
Танайнгаа урда зэмэтэйгээ

Одоол ёһотоор мэдэржэ,
Үнэхөөрөө хүлисэл гүйналди,
Олон үетэнэй зүгһөө
Элүүр энхые хүсэнэлди.

Борохон гэрэйм һуури үнинэй задаранхай,
Орондонь түрэлии томохон гэрээ баринхай,
Бүбөөлжэн хабартаа нөөхил янзаар бүбэнэнхэй
Үрмэдэһэн бүхэн дуунайм аялга хадагаланхай.

Хуурай уриин хангал шэнгээһэн урсамни
Хаанашье ябахадам, һанаан соомни боомэйтэй,
Хуушанай домогой гуламта болоһон тоонтомни
Холын хотонуудай үзэмжэ гоёһоо үлүүтэй.

СОЁЛОЙ ҺОНИН

«АЛТАН МУНДАРГЫН»

Түнхэнэй районой Туранай совхозой гол нютагта энэ жэлдэ арадай бари... томохон соёлой байшан баригдаһан ю... хид соёлойнгоо байшанда «Алтан Мунд... нэрэ үгэһэн юм. Долоон хоногтоо хоёр ... соёлой байшан соо нютагай зон суглар... тын үдэшэдэ хабааданад. Мүн соёло... элдэб кружогууд хүдэлдэг юм. Хатар... оёлгын кружогуудһаа гадна, эндэ б... эмхидхэгдэнхэй. Соёлой байшангай ... ажалша коллективүүдээр ябажа, ура... концерт харуулна, удхата лекцинүүды...

«Алтан Мундарга» гэжэ соёлой байш... ша Анна Дыбшиновна Будаева бүхы ... шадамар бэрхээр хүтэлбэрилнэ.

— Манда баянист үгы байна. Энд... һургуули нээхэ аргатайбди, теэд багш... нэгүй,— гэжэ Анна Дыбшиновна хэлэн...

Һаяар эндэ арадай фольклорно анса... жэ эхилхэ.

Ж. Ю...

УНШАГШАД УРМА...

Хяагтын түбэй районно библиотекы... даһаар 100 жэлэй ойн баярые тэм... хойшо тэбхэр жэл үнгэрбэ. Хуушанай... дэ мэргэжэл түгэс хүдэлмэрилэгшэд о... дэнэй нэгэн А. И. Покидкина мүн. Н... хэрэглэхэ ба эмхидхэхэ таһагые тэрэ... Хүдэлмэридөө ехэ амжалтатайгаар ха... лиотекарь суг хүдэлдэг нүхэдэйнгөө ... тэй болонхой.

Гадна Антонина Ивановна библиоте... рондын ном харилсаае үнгэргэдэг ба... шад бэрхэ хүдэлмэрилэгшэ тухай һай... даг юм.

Кино, театрнуудта

БУРЯТСКИЙ ТЕАТР ДРАМЫ им. Х. НАМСАРАЕВА
А. КИМ. ХҮХЫ ШУБУУНАЙ ГУНИГЛАЛ (Плач кукушки) — в 19-30.
РУССКИЙ ТЕАТР ДРАМЫ
премьера — ЗВЕЗДЫ НА УТРЕННЕМ НЕБЕ (Группа риска) — в 19-30.
БУРЯТСКАЯ ФИЛАРМОНИЯ
[концертный зал музучилища — пр. Победы, 17]
СЕКРЕТЫ И ТАЙНЫ МАГИЧЕСКИХ ЯВЛЕНИЙ — выступление члена Московского клуба фокусников, дипломанта Международного конкурса иллюзионистов БРИНАТА РАМАЗАНОВА — в 18, 21.
«РОДИНА»
ПЕТРОГРАДСКИЕ ГАВРОШИ — в 10, ВОРЫ В ЗАКОНЕ, ФРАНЦУЗ — в 11-50, 15, 18-10, 21-10.
«ПРОГРЕСС»
Красный зал — СЛАДКИЕ ГРЕЗЫ — в 9-30, 11-50, 14-10, 16-30, 18-40, 21. Зеленый зал — ВЕРЬТЕ МНЕ, ЛЮДИ — в 9-50, 14-10, 16-20, КОМИССАР — в 12, 18-30, 20-40.
«ЭРДЭМ»
РЫЖАЯ ФЕЯ — в 9-40, 11-10, 12-40, 14-20, МЕНЯ ЗОВУТ АРЛЕКИНО (2 серии) — в 16, 18-30, 20-50.
«ОКТЯБРЬ»
ОТРОКИ ВО ВСЕЛЕННОЙ — в 10, 14, КИНГ-КОНГ ЖИВ — в 12, 16, 18, 20, 21-50.
«АРШАН»
ТАЮЩИЕ ОБЛАКА (2 серии) — в 18-30, 21.
«ВОСТОК»
КАЖДЫЙ ОХОТНИК ЖЕЛАЕТ ЗНАТЬ — в 15-30, МЕНЯ ЗОВУТ АРЛЕКИНО (2 серии) — в 18, 21.
«БАЙКАЛ»
ПОСЛЕДНЯЯ НОЧЬ ШАХЕРЕЗАДЫ — в 18-30, 20-30.
ВИДЕОЗАЛ [Дворец бракосочетаний]
ДВЕНАДЦАТЬ МЕСЯЦЕВ — в 10, ИГЛА, РОК — в 11-20, ДИСКЖОКЕЙ (2 серии) — в 14-30.
ВИДЕОТЕКА [ул. Иванова, 19]
САФФИ — в 14, СТАРИК ХОТТАБЫЧ — в 15-20, ЗАЩИТА ИМПЕРИИ — в 16-30, ЗАСТИГЛА МЕНЯ НОЧЬ (2 серии) — в 18.
ВИДЕОЗАЛ «Октябрь»
ПИРАТЫ XX ВЕКА — в 11-30, НЕ МОЖЕТ БЫТЬ! — в 13-20, КРУГОСВЕТНОЕ ПУТЕШЕСТВИЕ КОТА В САПОГАХ — в 15-20, ЧЕЛОВЕК-АМФИБИЯ — в 17-20, ИГЛА, РОК — в 19-20.

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 7.30—«120 минута». 9.35—«Большая игра»—6 серитэй уран һайханай фильм. 4-дэхи, 5-дахи, 6 дахи сери. 12.55 — «Хабаадагша нюурнууд». 16.30— Шэнэ һонин. 16.40— Хубилгаан шэнэдхэлгын прожектор. 16.50— Красноярскын искусствын училищиин камерна оркестрэй концерт. 17.20— «Эрдэм ухаан: теори, туршалга, бодото байдал». 17.50— Багашуулда зорюулагдаһан дамжуулга. **Улаан-Үдэ.** 18.20— Буряад ороной һонинууд. **Москва.** 19.10 — Лондондо ородой искусствын аукцион тухай. 19.45—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.05— Мультфильмнүүд. 20.25—«Эдэ үдэрнүүдэй почто», Политическэ шэнжэлэгшэ В. П. Бекетов дамжуулгые хүтэлхэ. 20.55—«Большая игра»—6 серитэй уран һайханай фильм. 5-дахи сери. 22.00— Время. 22.35— Хубилгаан шэнэдхэлгын прожектор. 22.45 —«Большая игра»—6 серитэй уран һайханай фильм. 6-дахи сери. 23.50—«Хараа бодол».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15— Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. Хүгжэм. 1-дэхи ... Баримтата фильм ... — Англи хэлэн. ... гай һурагшадта. 11.35, 12.35— ... класс. 13.05—«Д... уран һайханай ... 2-дохи сери. 15... нин. 15.30—«Кр... һайханай фильм ... 18.00 — Киноо... 18.20— Украинын ... левидениин про... — Уран шүлэгэй... рэ. **Улаан-Үдэ.** ... хэлэнэй хэшээл. ... гэртэ баяр». 20.2... **Москва.** 20.45—«... согты, багашуулн... рай дайдада хү... Время. 22.35— Ху... хэлгын прожект... «Агаарай дайдад... һэн дамжуулгын...

Редак...
Р. Б. ГА...

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: индекс 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62. отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2-34-05, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95, собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, п. Кырен—91-7-18, Северобайкальск—35-73, п. Хоринск — 55-6-99.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-03672. Заказ № 293. Индекс 04610